

Тореадори з Васюківки (скорочено)
Всеволод Нестайко

Всеволод Нестайко
Трилогія "Тореадори з Васюківки"

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Частина перша,
яку розкажує Павлуша Завгородній
Надзвичайні пригоди Робінзона Кукурузо та його вірного друга і однокласника Павлуші
Завгороднього в школі, дома та на безлюдному острові поблизу села Васюківки

Розділ 1

Метро під свинарником. Тореадори з Васюківки. Собакевич
Ми з другом Іваном лежимо в бур'янах за клунєю. Іванів дід кричить вилазити, бо буде гірше. Коли дід почовгав за хату, ми вилізли і нас зустріла п'ятипудова льоха Манюня. Це через неї ми вскочили в халепу: рили метро під свинарником, а вона провалилася та зняла вереск. Ми засипали метро і оглядалися, чи не йде дід. Як він лаявся, коли витягав льоху!

Поки ми працюємо, я вас познайомлю з моїм другом – Явою. Це не острів в Індійському океані. Ява Рень – мій найкращий дружок. Коли йому було років півтора, сам себе назвав "Ява" (можливо, у нього так "Іван" вийшло). Батько Яви на скрипці грає. Корова називається Контрибуція. А дід, що льоху витягав, мисливець завзятий. На честь старого Реня навіть польове озеро люди назвали Реневим. Мама Явина – депутат райради. Якось Ява з Яришкою, сестричкою меншою, посварився і при всіх плескачів їй надавав. Так вона закричала : "Опозогив! (букву "р" не вимовляє) Маму-депутата на все село опозогив. Загаза чогтова!". Ява почервонів і втік.

Ява вважав нас хлопцями будь здоров, з фантазією. Навіть дід Салимон казав про нас: "От хлопці! Орли! Соколи! Нема на них буцегарні". Ява весь час вигадував різні штуки-викаблуки для слави: випустити пугутькало в клубі під час лекції на тему "Виховання дітей у сім'ї", старі дідові підштаники на телевізійну антену повісити. А одного разу придумав влаштувати бій биків, бо ми бачили закордонне кіно "Тореадор". Уперше в історії Васюківки – бій биків. Тореадор Іван Рень і тореадор Павло Завгородній! Ми почали обговорювати подробиці. Насамперед – бик. Кандидатура колгоспного бугая Петьки була відхилена, бо він був страшним, усі боялися його. Цап Жора (з'їв мою сорочку) теж не підходив, бо багато мекав. Я запропонував корову Контрибуцію, бо моя корова мала теля і один рік. Ява не дуже хотів свою "психічну" корову чіпати, а я сказав, що він просто боїться мами. Через це ми зчепилися і покотилися по траві, підбираючи на одяг усе погане, що було на землі. Так у нас вийшов не бій биків, а бій дураків. Врешті, Ява погодився на Контрибуцію.

Наступного ранку ми вигнали своїх корів. У Яви на голові був крилатий дамський капелюшок, що насувався на очі. А я ніс червоний килимок, на якому були намальовані Цюця, Гава і Рева, про яких мені мати колись розповідала різні казки, поки я не засинав. Ще ми мали дві шпаги з ліщини. Ми погнали корів аж на край вигону, де ставок. Свою корову я відігнав. Ява підійшов до самісінької морди Контрибуції і почав вимахувати килимком перед очима. Корова не звертала на нас уваги. Один раз, коли Ява схопив Контрибуцію за вухо, вона з докором глянула на нього. Але ми вчасно не зрозуміли попередження. Ява вдарив корову ногою по губі. І раптом... я побачив Яву десь високо в небі. Він почав бігти ще в небі. Я рвонув за ним. Ми влетіли в ставок, який можна назвати просто калабанею. Контрибуція бігала навколо і мукала якісь свої коров'ячі прокльони. Вона була охайна корова, в болото не лізла. Довго ми тоді стояли з Явою в болоті. А коли вилізли, корова й словом не згадала нам нашого до неї ставлення.

Коли ми засипали метро, раптом підійшов суворий дід Варава. Йому було вже 83 роки, очі мав без вій, нерухомі, тому здавалося, ніби дід навіки чимось здивований. Дід сказав іти вчити уроки, бо екзамени на носі.

Ми з Явою були у п'ятому класі, скоро мали бути випускні екзамени, яких ми дуже не любили. Ми пішли на моє подвір'я. Я живу по сусідству з Явою. Друг запропонував зробити підводного човна із старої напівзатопленої плоскодонки. Ми вже рушили, як раптом біля старого колодязя почули жалібне тонке скімління. Ява виявив, що якась свиня вкинула туди цуцика. Кинулись рятувати його. Ява сів у цеберку, я опустив його. Спускати було неважко. Ява гукнув, що забрав товариша Собакевича, я почав тягнути назад. Собакевич виявився кудлатим, клаповухим рудим цуценям. Ім'я Собакевич, жартома дане йому Явою, пристало до нього одразу й назавжди. Ми побігли до річки скупати цуцика.

Розділ 2

"Вермахт!.. Двадцять залізних!.."

Одного разу Галина Сидорівна спитала мене урок. Я встав і за звичкою штовхнув Яву, щоб підказав. І тут Собакевич, що сидів у Яви за пазухою, вистромив голову і гавкнув.

Вчителька вигнала нас з класу.

Вже виходячи надвір, я прихопив з собою шкільний дзвоник, що лежав без нагляду. Разом з Собакевичем ми сховалися у бузкові кущі за школою. Ява прикріпив дзвінок Собакевичу моїм паском від штанів, бо мотузки ми не мали.

Раптом за стіною сараю ми почули голоси Бурмила (його сарай межував зі школою, Бурмилу жив сам і був рибалкою) і Книша (шофера, що жив по сусідству з Явою). Вони говорили про "подаруночок від німців", якого "на десять років буде", "має бути двадцять залізних", "купимо в Києві, що треба, і за діло".

Ми з Явою презирнулися, бо це було цікаво для нас.

Та в цей час почувся голос шкільного дзвоника. Ми не помітили, що Собакевич побіг попід вікнами школи за куркою. За цуценям кинулись, і воно побігло до нас з Явою. Ми почали тікати, але я не міг добре бігти, бо тримав штани, які злітали без паска. З'явилася Галина Сидорівна і сказала, що завтра на екскурсію до Києва ми не поїдемо.

Розділ 3

Пригоди в Києві. Наші підозри дедалі зростають. Старшина Паляничко

У дворі школи стояла вантажна автомашина, яка мала везти учнів на екскурсію у Київ. Усі

були радісні, крім нас з Явою. На наші вмовляння Галина Сидорівна сказала, що взяти нас – непедагогічно. Я з тривогою позирав на Бурмила й Книша біля машини (Книш віз дітей у Київ). Невже ми залишимося і не знаємо, що робитимуть вони у Києві? Раптом Ява смикнув мене, і ми кинулись до машини. Сховалися під стільці на машині, поки Галина Сидорівна не бачила. Звичайно, всі бачили це, але то вже на їхній совісті.

Через деякий час машина рушила. Ніхто нас не виказав. Їхати по вибоїстій дорозі на вантажній машині, лежачи у кузові під стільцями було тяжко: потилицею об стілець – лобом об дно кузова. Коли виїхали на асфальтове шосе, усі заспівали:

Знов зозулі чути голос в лісі,

Ластівки гніздечко звили в стрісі...

Ми з Явою ("А, все одно не почують у такому хорі!") затагли і собі на все горло. Ми так захопились, що навіть не відчували, коли всі припинили спів, бо машина проїздила під вербою. Під стільцями ми співали: "Жде-ге-е дівчина, жде-ге-е". Вчителька крикнула вилазити і назвала нас шпигунами. Ми опустили голови і сказали, що більше не будемо. Нарешті приїхали в Київ. Пішли у метро. На станції "Хрещатик" ми з Явою вибігли за Книшем і Бурмилом. Ніхто й помітити не встиг, як ми вискочили. Шпигуючи за водієм і рибалкою, зайшли ми у магазин "Динамо" і сховалися там за сніп із бамбукових вудлиць. Книш і Бурмило купили ласті для підводного плавання і маску з трубкою. Злодійкувато озираючись, Книш і Бурмило вийшли з магазину. Ми теж рушили, та раптом перекинули вудлища. Крики, зойки, паніка. Ми кинулися тікати.

У метро ми з другом побачили піджак Бурмила. На станції "Дніпро" вийшли за ним. Та виявилось, що це був не Бурмило. Раптом з репродуктора на всю станцію, залунало: "Учні з села Васюківки, що приїхали на екскурсію до Києва, Рень і Завгородній, вас чекають на виході з станції "Дніпро". Вперше у житті наші прізвища назвали по радіо. Зустрів нас на виході здоровеннецький вусатий міліціонер, старшина Паляничко. Ми подумали, що попалися за ті вудилища, що порозкидали. Міліціонер повів нас до машини і кудись повіз. Ми думали – у тюрму. Ява навіть сказав, що старшина взяв не тих, що треба, що ті шпигуни купили вже акваланг. Міліціонер думав, що ми жартуємо. Приїхали ми до Історичного музею. На третьому поверсі зустріли Галину Сидорівну з класом. Вчителька сварилася, що з усіх двадцяти дев'яти учнів примудрилися загубитися саме ми. Галина Сидорівна червоніла і дякувала Паляничкові. Він не зводив очей з учительки. Старшина Паляничко ходив потім з нами всюди, а коли ми їхали додому, урочисто віддав честь.

Дорогою додому ми співали:

Ось і вечір, вівці біля броду

З Черемошу п'ють холодну воду.

У садочку вівчаря стрічає

Дівчинонька, що його кохає.

А ми з Явою лукаво тягли на все горло:

У садочку старшину стрічає

Дівчинонька, що його кохає.

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 4

Тренування на плесі. А чи не шукають вони Папушину рушницю?

У плавнях Книш сидів на березі, а Бурмило у масці і лаптах пірнав у воду. Йому було важко, Книш радив тренуватися ще.

А ми з Явою за цим підглядали і міркували, для чого вони це роблять. Ява думав, що вони шукають рушницю Папуші. Плавні у нас на багато-багато кілометрів тягнуться на південь. Тут багато дичини, тому часто приїжджають мисливці, які спиняються у діда Варава. Позаторік на відкриття полювання мисливців до нас понаїхало безліч. Човни одразу всі порозбирали. А київські уночі приїхали, і човнів не вистачило. Одна дідова довбанка лишилася. На ній я перевозив мисливців: я був легкий і нас легко могло пливти двоє. Був між мисливцями немолодий уже Папуша. Коли ми попливли і були на середині ріки, над нами низько пролетіло троє крижаків. Папуша враз сіпнувся, скинув рушницю (мисливець він був дуже азартний), та вистрелити не встиг, ми перекинулись у воду. Рушниця втонула, а Папуша довго кричав: "Ружйо! Ружйо!". Дно було замулене, витягти важко. Скільки не приїздив після того Папуша, завжди гірко зітхав, згадуючи свою "дорогу утопленицю". Тим часом Бурмило знову пірнув, а Книш сказав, що досить на сьогодні, бо має спецзавдання на аеродромі. Ми з Явою презирнулися і швидко попливли до берега.

Розділ 5

Кишенькова атомна бомба на транзисторах. Хто такий Фарадейович

На колгоспному подвір'ї ми з Явою тихенько залізли на кузов Книшевої машини. Згодом прийшов Книш, не зазирнувши у кузов, він поїхав.

Приїхали ми на районний аеродром. Прилетів літак, з якого льотчик виніс Книшеві довгасту коробку, з якої стирчала трубка. Книш взяв коробку обережно, наче в ній була вибухівка. Поїхали назад ми дуже-дуже помалу. Ми перелякалися, що в коробці могла бути атомна бомба, тому зіскочили з машини на ходу. Пішли за машиною. Вона зупинилася біля подвір'я Фарадейовича. Він – незвичайна, чудова людина. Працював бібліотекарем, але був винахідником: придумав паровий двигун, що сам качає воду з колодязя, садову драбину, яка сама розкладається, гідро-газову поливальницю на три атмосфери. Недаремно прозвали його Едісон Фарадейович (насправді він Антон Фадейович). Всі любили старого, бо був добряга. Сердився тільки тоді, коли хтось подер книгу. Тоді він говорив: "Дав би я йому по западному полушарію". Але нікого не бив. Дітей він любив страшенно, бо своїх з бабою Оксаною не мав. Урожай свого чудового саду роздавали дітям. Останнім часом баба Оксана хворіла, Фарадейович через день їздив у район до неї. І сьогодні якраз поїхав.

Книш заніс коробку у хату Фарадейовича (хату він ніколи не замикав). І враз ми подумали, що Книш хоче підірвати хату. Коли Книш поїхав, ми кинулись до хати. Коробка була на столі. У коробці – синій термос, з кришки якого стирчить скляна трубочка, обгорнута марлею. Ява відкривав кришку, а я крикнув "Обережно". Нам було так страшно, що я гепнувся на підлогу, розбивши глечик з водою. А з термоса витікала якась рідина. Тремтячими руками Ява закрив кришку термоса. А потім ми збирали черепки і витирали калюжі своїми штаньми й сорочками.

Розділ 6

Виявляється, то глобулус! Космічні мрії Фарадейовича. "Життя — заплутана і складна штука!"

Думка про ту шкоду з термосом не давала нам спокою. Фарадейович приїхав аж надвечір. Наступного дня виявилось, що це він дав завдання Книшу привезти з аеродрому загадковий термос.

Зранку ми побігли до хатини Фарадейовича. Там уже було повно юннатів-старшокласників. Винахідник вийшов на ганок з термосом у руках. Ми з Явою отримали по потилиці від здорового дев'ятикласника Гришки Бардадима. Потім усі вирушили на Високий острів. Ми я Явою припливли раніше за всіх, бо знали у плавнях такі вузесенькі протоки серед очеретів, які рідко хто в селі знав. Високим острів назвали тому, що в нього високі береги. Посередині острова було озерце. Сховавши свого човна в очереті, ми причаїлися в кущах. Недалеко від нас стояв курінь Бурмила – то була його мисливська база. Самого Бурмила не було.

Троє човнів привезли Фарадейовича і учнів. Винахідник розповів, що вміст термоса прилетів із Сахаліну. І це майбутня їжа астронавтів – водорість глобулус! Його треба виростити у природних умовах. І може колись астронавти пригощатимуть глобулусом марсіян або якихось інших гавриків.

Тут ми з Явою захвилювалися: ми ж розлили половину вмісту термоса. Ми вибігли з-за кущів і крикнули не лити. Ми призналися у всьому на вухо винахіднику і чекали оримати "по западному полушарію". Але Фарадейович сказав усім, що ми з Явою запропонували спершу добре зміцнити греблю, очистити плесо, а вже тоді...А нам вчений шепнув, що вистачить того, що лишилося в термосі.

Гришка Бардадим знову ляснув нас по потилиці, але від радощів ми навіть не відчули. Ми з азартом взялися очищати греблю. Незабаром озеро стало чисте. Фарадейович вилив у озеро рідину.

Того дня у селі тільки й балачок було, що про глобулус. А для себе я зрозумів, щоб щось петрати, треба вчитися, вчитися і вчитися. І тут я згадав, що через кілька днів – перший у моєму житті екзамен.

Розділ 7

Екзамен. Де Ява? Що з ним?.. Переекзаменовка...

Я хвилювався перед екзаменом. Ява не дуже боявся, говорив, що мама – депутат, двійку йому не поставлять. Я розумів все, зараз батьки Яви у закордонну командировку поїхали, до Чехословаччини. А мої батьки – звичайні люди. І мені ставало сумніше й страшніше.

Зранку в день екзамену я зайшов по Яву, але його не було ніде. Дід Варава повів Яришку, сестричку Явину, в дитсадок. А де ж Ява? Я бігав по селу. Друга не було ніде.

Довелося йти на екзамен одному. Усі почали писати диктант з української мови. Я писав механічно, навіть не думаючи, що пишу. Потім перевірили написане. Учні уже почали здавати роботи, як у клас влетів Ява. Захеканий, скуйовджений, мокрий, весь у болоті з ніг до голови. Слідом за ним такий же брудний Собакевич.

Галина Сидорівна поточилася й трохи не впала. Ява сказав, що був у плавнях, рибалив. Вчителька сказала, що екзамен складатиме восени, як двієчник. Ява вибіг з класу.

Я бігав по селу, шукав друга, але його знову не було. Біля хати Яви по сусідству Книш жив, саме сидів на даху нової, недобудованої ще хати, клав черепицю. Він побачив діда Вараву

і сказав, що чув про переекзаменовку. Дід мовчав, а Книш посковзнувся і гепнувся на землю.

Ввечері я побачив Яву, він готувався до зустрічі з дідом Варавою.

Розділ 8

Що трапилось з Явою. "Не поїду я...". "Дітей б'ють тільки імперіалісти..."

Зранку я відразу побіг до Яви. Він сидів на призьбі і різав картоплю й буряки для льохи. Виглядав нещасним пригніченим наймитом. Я згадав свою четвірку за диктант і мені стало так прикро, наче я зрадник. Ява розповів, що зранку в день екзамену вискочив з хати і почув голоси у Книшів. Жінка говорила Книшеві, що боїться, що його посадять, а вона носитиме передачі в тюрму. Ява вирушив за ним, мене не встигав покликати. Собакевич побіг з Явою. У плавнях Книш поплив човном, а для Яви лиш лишилася благоденська гнила плоскодонка, з якої ми підводного човна зробити хотіли. Пливли у бік Високого острова. Раптом плоскодонка почала тонути: Собакевич витягнув шматину з дірки човника. Ява ледве не втонув. А коли заткнув дірку у човні травою, вихлюпав воду і повернувся у село, на екзамен було запізно.

Ява говорив, що я тепер поїду у табір в Одесу без нього: дід Варава ще вчора одніс у школу і здав Явіну путівку.

Вдома я сказав, що у табір не поїду. Мама з татом дивувалися. Батько навіть погрозив, що виб'є мене ременем. Я відповів, що дітей б'ють тільки імперіалісти. Батько вже замахнувся ременякою, але тут мати кинулася на захист. Батько подерпутівку. Мені так було жаль.

Розділ 9

У якому Павлуша розказує, як він подружив з Явою

До четвертого класу я з ним не дружив. Бо він мене при всіх у калюжу пхнув, як я його картуза на вербу закинув. А я був у новісіньких штанах і сів у самісіньке рідке bagno.

Ганька Гребенючка так сміялася, що в неї аж булька з носа вискочила. Я дружив з Антончиком Мацієвським. Але одного дня...

Був сонячний теплий вересневий день Ми сиділи на баштані і хрумкали кавуни. Дід Салимон – баштанник наш, саме пішов у сільмаг по цигарки. Ми були спокійні, бо там він зустріне якогось свого друга, діда Вараву або що, і вони розмовлятимуть до смерку. Ми наїлися так, що кидалися кавунами, а потім Стьопа Карафолька придумав робити з кавунів піраміду. Стьопу ми не любили, бо був відмінником. Мене вибрали фараоном, і хлопці заметушилися, обкладаючи мене кавунами. І раптом пролунав пронизливий крик Антончика: "Хлопці! Тікай! Дід!". І всі кинулися врозтіч. Я вже бачив розлючене обличчя діда і чув, як він сопе. І тут з'явився Ява. Він схопив кавуна і пожбурих у діда. Дід ловив, бо був баштанник і йому було шкода кавунів. Так Ява кидав кавуни, а я звільнявся. Через кілька хвилин ми з Явою втекли.

На другий день наша дружба з Явою була ще більш скріплена. Так би мовити, кров'ю. Бо дід Салимон поділився своїми враженнями про фараонську піраміду з нашими батьками. І батьки вибили по тому місцю, про яке при дівчатах не говорять. Ще й приговорювали, що Стьопа не такий.

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 10

Ми – кріпаки. Приїзд Явиних батьків. Пістолети

Після відмови від путівки тато давав мені багато роботи: я чистив свинарник, рубав дрова, порався в саду і на городі, копав здоровенницьку яму на помий та сміття. З Явою ми бачились мало: не було часу. Говорили через тин. Ява жалівся, що став кріпаком.

Один тільки раз Ява прибіг до мене захеканий. Він бачив, що Книшиха казала Книшу гарно все позакривати, і вони пішли у хату. За хвилину ми вже дряпалися на величезний паркан Книшів. Книш був водієм, а Книшиха вважалася дуже хворою. Але щодня торгувала на базарі. На свята вони пили пляшку спирту. Книші нікого до себе не запрошували ніколи. Ми з другом вилізли на горіха і почали дивитися крізь вікно у Книшеву хату. Книші сиділи за столом і їли торт. Ротяки в обох були замурзані кремом, а в Книшихи крем був і на "румпелі". Оскільки дивитися на цю картину було гидко, ми пішли додому.

Літо минало. Нам навіть почало вже здаватися, що все ми про Книша та Бурмила вигадали.

Скоро мали приїхати батьки Яви і дізнатися про переекзаменовку. Явина мати була рішуча жінка. Тато – добряк, а мати – грім і блискавиця. Явину тривогу я розумів.

І от Явині батьки приїхали. Радісного галасу й метушні – повен двір. Родичі, сусіди, знайомі приходили. Явині батьки понавозили подарунків. Нам з Явою обом подарували по чеському водному пістолету. Через п'ятнадцять хвилин ми їх мало не втратили назавжди. Бо стріляли водою у собаку, kota, курку і... діда Салимона, прямо по лисині. Нам сказали стріляти по неживих цілях. Але ми з Явою вирішили, що Стьопа Карафолька, Антончик Мацієвський, Гришка Сало, Вася Деркач цілком підпадають під рубрику "неживі цілі". Через якусь годину всі були мокрі.

На другий день рано-вранці Явині батьки поїхали на кілька днів до Києва звітувати про свою командировку. І дід Варава не встиг розказати про переекзаменовку. Та все одно настрої у Яви був кепський. Наступного дня він прибіг до мене і розповів, що Книш і Бурмילו подалися в плавні.

Розділ 11

Трагедія в кукурудзі. І хто б, ви думали, нас врятував?..

Книш з Бурмилом пішли дорогою, а ми з Явою – понад дорогою, скрадаючись у величезному лані кукурудзи. Та не пройшли ми й ста метрів, як Книш нас помітив. Ми з Явою гепнулися на землю і, мов зайці, навкарачках дременули в глиб кукурудзи. Коли небезпека минула, почали вибиратися з кукурудзи. Через півгодини ми сіли відпочити. І раптом у мене виникла ідея: вилізти на найтовщу кукурудзину і глянути, де дорога. Та я впав і нічого не вийшло. Важко сказати, скільки ми йшли: півгодини, годину чи дві, і скільки ми пройшли: кілометр, два чи десять. Ми лягли на землю. Довго лежали. Було тихо. Лише кукурудзяне листя шурхотіло над нами. Раптом захотілося їсти, ми згадували, які страви були вдома на обід. Почали співати, переспівали усі пісні. Ми лежали, знесилені від голоду, від пісень, від безнадійних думок. Я знайшов у кишені м'ятну цукерку. Раніш я б її, мабуть, просто викинув. Цукерку ми поділили порівну. Згодом захотілося пити. І раптом ми почули... пісню. І забувши про все на світі, ми кинулися на пісню і закричали: "Люди! Пождіть! Людоньки! Сюди!". Я, здається, навіть вигукнув оте ганебне "Рятуйте!". Нас

знайшли Бурмило і Книш. Книш реготав: "І заблудилися? У кукурудзі?". Бурмило теж сміявся. Обоє були п'яні.

Розділ 12

"Не зви мене більше – Ява, зви мене – Кукурузо!"

На другий ранок після тої трагедії в кукурудзі я ішов в магазин. Була неділя, біля магазину – повно людей. Дід Салимон і інші дядьки почали сміятися з мене через пригоду у кукурудзі.

А згодом зі мною попрощався Ява. Він вирішив втекти з дому на безлюдний острів у плавнях. Там було багато островів. Ява саме прочитав "Пригоди Робінзона Крузо". Я перекрутив на "Кукурузо". Крузо пробув на безлюдному острові двадцять вісім років два місяці і дев'ятнадцять днів. Друг сказав, що мені доведеться самому стежити за Бурмилом і Книшем й викривати їх. А Ява не міг жити у селі через переєкзаменовку і кукурудзу. Ява погодився бути Кукурузо, бо Крузо вже був, а тут після пригоди в кукурудзі – саме те, що треба. Так Ява став Робінзоном Кукурузо. Я мав деколи провідувати друга.

Розділ 13

Шукаємо острів

Ми вирішили вибрати підходящий безлюдний острів. Дід Варава пішов у сільмаг. А ми на старій плоскодонці подалися у плавні. Минули вже п'яте плесо, але жодний острів не подобався Кукурузо. Врешті, вибрали один, на якому росли кущі верболозу, верби і тополі, і були виходи до води. Острів був чудовий. Дерев багато і сухого гілля для вогню. В очеретах качки кричать. Значить, дичини повно. На чистоводді попід берегом риба для юшки. Посеред острова галявина. Край галявини величезна стара плакуча верба, біля неї ми зробили курінь з лози.

Вернулися у село, діда досі не було. Ява збирав необхідні речі: ложку, сіль, хліб, ліхтарик, сокиру. Яву з сокирою в руках застав дідо, але ми вишмигнули з хати.

Розділ 14

Робінзон Кукурузо висаджується на безлюдний острів

Зранку Кукурузо усе зібрав у човен: берданка, удочка, ліхтарик, ложка, ковзани (на зиму), сокира, черв'яки, харчів ціла торба, дві таблетки пірамідону (на випадок хвороби).

Лишолось відпроситися у діда. Кукурузо просився до тітки Ганни у сусідньому селі. Там зараз гостювала сестра Яришка. Дідові уривався терпець і він відпустив друга на два дні. Ми попливли у плавні. Весь час мовчали. Ще ніхто в світі не прощався на так довго. На прощання я віддав Кукурузо свій складаний ніжик і гачки для рибалки. Мені було важко розлучатися зі своїми скарбами, але це ж було для друга. Кукурузо дав назву острову. Відтепер це був острів імені Переєкзаменовки. Ми попрощалися. Кукурузо раптом вибачився, що позаторік кинув мене у калюжу. Я теж вибачився, що картуза Явиного на вербу закинув.

Розділ 15

Перший день на острові імені Переєкзаменовки.

Розділ, розказаний Робінзоном Кукурузо
своєму другу і однокласнику Павлуші

Коли Павлуша поплив додому, настала така тиша, що я не знав, що робити. Погано мені було. Харчів я не чіпав. Вирішив наловити риби. Але вона не клувала. Кінчилося тим, що

я обірвав гачок. З досади я з'їв пів торби харчів і заснув на сонці. Прокинувся геть обпеченим. Потім скабку в пучку загнав, під самий ніготь. Добре, що хоч не нарвало. Сонце почало сідати, і я знову відчув апетит. Я знову закинув удочку. І на цей раз мені пощастило. Та коли варив юшку, виявилось, що каструлька протікає. Посьорбав я з огидою недовареної юшки, яка ще не встигла витекти, і сів. Темніло і ставало страшно. Поліз у курінь і вирішив записувати свої пригоди на острові.

Спати не хотілося, вийшов з куреня. Аж раптом тінь упала на плесо. З-за очеретів вплив човен, у якому на повний зріст стояв хтось високий і довгим веслом нечутно правив. Човен линув прямо до острова. Було страшно. Хто то вночі у плавнях? Я не міг більше сидіти на місці. Схопився, ступив задерев'янілими ногами кілька кроків у темряву до куреня. І раптом – на когось наштовхнувся... Хтось вхопив мене цупкими руками за плечі. Крик жаху застряв у мене в горлі. Я впав. Хтось навалився на мене, дряпонував по обличчю і... Тут розповідь Робінзола Кукурузо обривається, бо Павлуша в цьому місці ойкнув і почалася розмова, якої читач не зрозуміє, доки не почує про те, що сталося того дня і тої ночі з Павлушею Завгороднім.

Розділ 16

Павлуша Завгородній знову розказує про те, що він робив у той день і в ту ніч. Приїхав я з острова Переекзаменовки і одразу заходився лагодити плоскодонку. Поки зайнятий був роботою, то ще нічого, а потім охопила нудьга за другом. Ввечері сказав мамі, що піду спати на сіно. Взяв ковдру і вийшов. А потім пішов у плавні. Коли плів до Яви, раптом побачив величезну сіру постать на човні попід самим берегом. Від страху серце в мене покотилося кудись униз. Тим часом незнайомий човен зник за прибережними очеретами. Я наліг на весло й спрямував човна до берега, з іншого боку. Пристав, виліз і обережно почав прокрадатися в глиб острова до Кукурузо. Я витягнув руки вперед, бо було темно. І раптом на руки мої хтось наштовхнувся. В наступну мить я відчув страшний удар по ногах і полетів на землю. Я шалено замотив руками й ногами. Дряпнув по чомусь м'якому. Згодом я мчав через хащі, ламаючи гілки, спотикаючись і наштовхуючись на дерева. З розгону вскочив у човен і щодуху почав одгрібати від берега. Погоні не було. Опам'ятався я лише тоді, коли пристав до берега біля села. Мокрий ліг під свою ковдру і заснув.

Розділ 17

"Сьогодні вночі..." Таємниця от-от розплутається

Зранку поплив до Кукурузо. Він радісно усміхався мені. Тільки ніс у нього був облуплений і на щоці була подряпина. Друг розповів, що вночі на нього напали шпигуни. Кукурузо показав наслідки: подряпину на щоці і синець на ребрах. А це ж вночі билися ми з другом. І я розказав усе, що трапилося зі мною цієї ночі. Але Кукурузо признався, що налякався незнайомця і всю ніч просидів на дереві.

Раптом ми побачили, що на плесо вплив човен. У ньому сидів Книш. Човен плів тим самим "курсом", що й незнайомиць уночі. Ми кинулись до плоскодонки і почали огинати острів, наближаючись до того місця, де вночі зник незнайомиць. Ми впливли на Високий острів. Ондо й Бурмилів курінь. Попід берегом стояло два човни. З-за куреня лунали голоси Книша і Бурмила. Їх не було видно. З їх розмови ми дізналися, що Бурмило вночі ставить ятери на рибу, а вночі має зробити якесь діло. Ми кинулись до острова

Переекзаменовки. Так он воно що! Значить, то вночі Бурмило був, ятери ставив. Але що ж сьогодні вночі робитиме Книш на Високому острові? Що навіть Бурмило його одговорював. Я згадав, як Книшиха продавала на базарі якісь льобулі, кричала, що у цій цілющій водорості купа вітамінів і з неї треба заварювати чай. Тільки це був не глобулус. І може, тепер Книш на глобулус зазіхає.

Раптом залунала пісня.

Розділ 18

Несподівані Ігор, Валька та інші

Ми з другом побачили білі човни, у яких сиділи піонери. В першому човні стояв високий вожатий. Човни пристали до берега острова Переекзаменовки. Серед піонерів ми побачили й кількох васюківських юннатів. Ми в цей час сиділи на дереві, і нас ніхто не бачив. Якась висока цибата дівчинка натрапила на курінь Кукурузо і потягла звідти рушницю. Тут Кукурузо вже не витримав, і ми зізліз. І одразу нас оточили.

Це були юннати з Києва. Цибата дівчинка звалася Валька. Юннати приїхали побачити глобулус. А завтра приїде сам професор Дудка і кореспондент з газети.

Один хлопець показав нам приймач, який зробив сам. Кукурузо трохи червонів через Вальку. Він взагалі чогось дуже часто поглядав на оту Вальку. Найшов на кого дивитися! Гірша за Гребенючку у сто разів.

Штурман човна – Сашко, почав варити на вогні обід. Сашко був менший за всіх, але його всі любили. Дівчатка допомагали йому куховарити.

Коли ми розглядали приймач, прийшла Валька і зіштовхнула Ігоря (того, що приймач зробив) з пенька. Ігор тільки усміхнувся у відповідь. Ми з Кукурузом здивовано Perezirнулися. Якби мені зробила таке Гребенючка, я б їй так дав, що вона б ногами вкрилася.

Валька почала настроювати приймач і знайшла мелодію. Вона дивилися на плесо і сказала "Лебедине озеро" (про мелодію). Тут Кукурузо сказав, що це озеро не Лебедине, а Качине, бо лебеді в нас не водяться. Валька раптом як зарегоче. Кукуруздо почервонів. Згодом ми їли юшку, яка мені видалася надзвичайно смачною. Після того, як наїлися, почали співати різні пісні. Валька станцювала козачок. Кукурузо чомусь почервонів і неспокійно совався на місці. А потім всі почали купатися. Але чужі хлопці не міли стрибати з верби у воду. І отут Кукурузо показав, що таке васюківські хлопці. Видерся на самісіньку верхівку, розгойдався, як мавпа, на гілці і як стрибоне. Всі тільки ахнули. Я теж хотів стрибнути, але мене спіткала невдача: зачепився за сучка і розпанахав труси, аж резинка лопнула. Сtribати вже не міг, бо загубив би труси. Дівчатка запропонували мені, що зашиють труси. Я відмовився і поліз у курінь зашивати свою ганьбу. У курені випадково знайшов "Граматику", зошит з вправами і здогадався, що Кукурузо готувався до осінньої переекзаменовки.

До острова приплив Гришка Бардадим і кілька наших хлопців-юннатів: Фарадейович прислав запросити гостей з Києва до нього. Бардадим назвав нас з Явою босяками на все село. Але ніхто навіть не засміявся з нас. Валька вигукнула, що ми нормальні, а не босяки. Ігор підтримав її слова, і всі решта – теж. Валька залишила Кукурузові свою адресу. Всі відпливли, а ми з Кукурузо лягли і мріяли про такий приймач, як в Ігоря.

Коли я відпливав додому, друг попросив привезти йому скиглика (такого всохлого пряника,

що продавався у сільмазі, коли вгризаєшся в них зубами, вони скиглили).

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 19

У сні і наяву

Вдома я допомагав мамі, як тільки міг, щоб на ніч відпустила, Кукурузо ж чекатиме. Після обіду я ліг спати. Мені навіть наснилася Гребенючка, Кукурузо, який став губернатором острова Переекзаменовки, Книш і Бурмило.

Коли прокинувся, вдома не було нікого. На вулиці зустрів Гребенючку. Я виглядав сумним, і вона глянула на мене з щирим співчуттям, спитала, чому не виходжу на майданчик грати волейбол. Мені раптом дуже захотілося розказати їй і про острів, і про Книша з Бурмилом, і навіть про сон. Я допоміг їй набрати води з криниці. А коли вона вже йшла додому, попросив грошей на скиглика. Вдома взяв гроші в мамі, віддав Гребенючці. Мати відпустила на ніч. Ще й харчів напакувала повнісіньку торбу.

І коли зайшло сонце, я вирушив.

Розділ 20

"Руки вгору!"

Кукурузо зрадив мені і їв скиглика. Коли стемніло, Кукурузо взяв свою рушницю і ми попливли на Високий острів. Ми планували кричати "Руки вгору!", зловити злочинців, яких я відведу до міліціонера, а Кукурузо залишиться на острові.

Довго ми сиділи в кущах на Високому острові, поки не вплив човен. Він плів прямо до берега. В човні грізна постать гребе веслом. Кукурузо клацнув курком і крикнув: "Руки вгору!". Я вереснув: "Дядя міліціонер, сюди!". Кукурудо знову гукнув "Руки вгору!". Постать спитала: "Га?". З Кукурузових впала рук рушниця. А я, згадавши про ліхтарик, присвітив. Перед нами був дід Варава. Дід сказав, що шукав свого онука-дурника. Дід все зрозумів, коли не побачив вдома Явиної рушниці. Навіть у Піски до тітки Ганни сховався, шукаючи онука. Ми не чекали, що дід не лаятиметься.

Раптом дід сказав припинити, бо із стружки вплив човен. Він пристав до берега. З човна виліз Книш. В одній руці він тримав великий залізний лом, а в другій – відро й друшляк.

Книш забрів по коліна у воду озерця на острові й почав друшляком збирати щось. Дід вийшов з кущів. Від несподіванки Книш сів у воду. Дід наказав нам ловити Книша і везти в село. Той почав усе пояснювати: Книшиха хотіла торгувати глобулосом і відправила чоловіка красти. Тоді ми з Явою розповіли про акваланг і все, що знали. Книш сказав, що шукав у плавнях спирт, який тут німці колись лишили. Дід Варава, коли ми вже везли Книша, тихо сказав: "А той спирт партизани ще у сорок третьому вилунали. Для госпіталю. Було б старожилів спитати, перед тим як у воду лізти".

Розділ Останній

Отак закінчилися пригоди Робінзона Кукурузо на безлюдному острові поблизу села Васюківки. Наступного дня приїхав професор Дудка і кореспондент газети. Професор виявився молодого вродливою жінкою, яка сказала, що глобулус – "прекрасний штаб

хлорели". Фарадейович сяяв від щастя (до речі, в цей день виписали з лікарні його жінку). Юннати теж сяяли (кореспондент обіцяв написати про них у газеті). Потім Фарадейович при всіх подякував нам з Явою за врятування глобулусу.

* * *

А незабаром у клубі був товариський суд на Книшем. Ми з Явою були головними свідками. А після суду до нас підійшов Гришка Бардадим і похвалив нас. То був день нашої слави...Але ми чомусь не відчували тої шаленої радості, про яку мріялося. Ява сказав, що інші хлопці мають високі досягнення, а ми тільки підштаники на телевізійну антену вивішувать уміємо.

* * *

...І от уже позаду літо. Знову парта, знову уроки. Книші виїхали на Харківщину. Бурмило пити кинув, і браконьєрський реманент свій поламав і повикидав. Ява склав переекзаменовку і теж перейшов до шостого класу. Цілий серпень ми готувались вдвох. Не скажу, щоб це було дуже цікаво. Але хто сказав, що для друга треба робити тільки те, що цікаво? На переекзаменовку я пішов теж разом з Явою. І диктант ми писали удвох. Я написав гірше, ніж Ява. Він зробив тільки дві помилки, а я три. У книзі "Робінзон Крузо" Ява тримає адресу Вальки.

Під час уроку ми вирішили випробувати механічний пристрій для розстібування гудзиків. Кррек! – раптом дзвінко на весь клас клацає пружина і б'є знизу Стюпу Карафольку, що сидить перед нами. Карафолька скрикує. Над нами чути гнівний голос Галини Сидорівни: "Завгородній і Рень, вийдіть з класу!".

Частина друга

розказана знову-таки Павлушею Завгороднім

Незнайомець з тринадцятої квартири,

або

Злодії шукають потерпілого

Розділ 1

"Е", – сказали ми з Явою

У нас сьогодні прем'єра у сільському клубі, який заповнений глядачами. Між ними – дід Варава, дід Салимон, завклубом Андрій Кекало, тітка Ганна, баба Маруся, Грицько Чучеренко, тато, мама. Ми з Явою хвилювалися найбільше, адже заварили цю кашу. Ява восени придумав організувати театр. Ми уявляли себе відомими театральними діячами Немировичем-Данченком і Станіславським. Галина Сидорівна обрала нас старостами драматичного гуртка і доручила вибрати учасників.

Ставили ми "Ревізора" Гоголя. Ми з Явою хотіли найголовніші ролі. Але головну роль, Хлестакова, Галина Сидорівна віддала Колі Кагарлицькому. Нам з Явою випали ролі Добчинського і Бобчинського. Ролі не зовсім головні, але саме вони вигадали, що Хлестаков – ревізор.

Почались репетиції. У нас з Явою не було сумніву, що ми дуже талановиті. Навіть дід Салимон говорив про нас: "От артисти!". Але на репетиціях ми зрозуміли, що одне – говорити слова, які ти сам придумав, і зовсім інше – говорити слова не свої, грати роль.

Добре, що Гоголь не дав Бобчинському і Добчинському багато слів. Карафолька, Кагарлицький і Гребенючка зубрили свої ролі, а ми з Явою бігали у свої справах. Ролей ми

не вчили: Ява надіявся на суфлера Кузьму Барила, який вмів гарно підказувати у школі. Прем'єри чекало все село. Якби у вечір вистави якийсь злодій забрів у наше село, він міг би спокійнісінько виносити все з хат, в яких не лишилося живої душі. Навіть стосемилітня баба Триндичка, яка вже тридцять років не виходила з двору, і то причалапала на виставу. Вистава почалася. На сцені вже Стьопа Карафолька. Згодом і я разом з Явою вискочив на сцену. Ми з Явою сказали вже перші фрази і раптом у мене з голови вилетіло все. Я тільки сказав: "Е...". Ми з другом тричі екнули. У залі вибухнув регіт. Всі думали, що так і треба. Кузьма із суфлерської будки підказував, що мені говорити. Вже й городничий Карафолька підказує, і поштмейстер Сашко Гузь. Навіть хтось з публіки почав підказувати. Та я не міг зібрати тих слів до купи, рвонувся з місця і кинувся геть зі сцени. Опинився за селом над річкою. Я впав на траву і качався, стогнав, землю гриз від ганьби, сорому, горя. Поряд з собою неочікувано побачив Яву. Тільки тепер ми зрозуміли, що нарobili.

А все почалося з Києва...

Розділ 2

Випадок у метро. "Космонавт". Конфлікт з київською міліцією

Ми приїхали до Києва на цілий місяць у гості до мого дядька і тітки. Відразу ж побігли на Хрещатик. Там Ява вирішив, що стане міліціонером, бо побачив, як міліціонер одним рухом примусив якогось дядька не переходити вулицю в недозволеному місці.

Потім ми пішли у метро. Ява побачив старшину Паляничка. Я теж хотів подивитися.

Поперед нас стояв на ескалаторі дядько з кошиками, з клумаками, ще й з ночовками в руках. За кілька метрів нижче дядька стояла струнка дівчина з височенною зачіскою. А нижче дівчини їхав міліціонер, дуже з спини схожий на старшину Паляничка, з яким ми познайомилися торік. Опасистий дядько загородив собою майже весь прохід. Яві вдалося прослизнути повз нього. А я ненароком зачепив цинкові ночовки, які гримонули на ескалатор і ковзнули вниз. Вони вдарили по ногах дівчину, вона гепнулась у ночовки, які, тепер уже з пасажиром, загримотіли по ескалатору. Дівчина їхала без крику і збила міліціонера. Ночви проїхали через увесь зал і спинились.

Міліціонер був ніякий не Паляничко. Добре, що він не побачив нас, винуватців цієї пригоди. Ми швидко втекли.

Ява захотів розшукати наших київських знайомих Ігоря, Сашка. Але я здогадувався, що він хоче побачити Вальку. Минулого разу, коли була у нас пригодницька історія з Книшем і Бурмилом, познайомилися ми випадково з київськими юннатами. І була серед них Валька, худа, цибата і, на мій погляд, зовсім неінтересна. (Ганя Гребенючка з нашого класу в тисячу разів краща). Валька залишила Яві свою адресу, щоб ми написали, чим закінчиться наша історія з Книшем і Бурмилом. Ява не писав, бо боявся наробити помилок.

Розділ 3

Ява поспішає на побачення. Вухо

Ми вже знайшли потрібний будинок і квартиру, яка виявилась у флігелі. Ява пригладив рукою чуба і подзвонив у дзвінок. І тут виринула з темряви чиясь величезна постать і здоровеннецькою рукою схопила Яву за вуха. Дядько кричав на весь під'їзд, що це ми хуліганимо і дзвонимо у двері, а потім тікаємо. Ми почули, що двері Вальки відчиняються. Ява відчайдушно рвонувся і ми побігли. Ява боявся, щоб Валька не бачила, як його тягнуть за вуха. На вулиці Ява плакав, вуха напухло, збільшилося вдвоє.

Ми пішли в кінотеатр, а потім Явине вухо захотіло чогось холодного. У нас були свої гроші, які ми збирали пів року. І майже всі ми витратили на морозиво і газовану воду з сиропом. Я мало не плавав, коли розраховувався. Потім ми пішли на чортове колесо. З нього побачили Труханів острів, пляж, парашутну вишку, з якої я надумався стрибнути, бо мріяв стати льотчиком.

Розділ 4

Пляж. Каруселя. Утопленик. Незнайомець з тринадцятої квартири

Парашутна вишка була дуже високою. Добре, що вона не працювала. Поряд з вишкою була каруселя з крісельцями на ланцюгах. Вишкребли ми останні копійки і покаталися. Ява запропонував скупатися. Та на пляжі було стільки людей, що і до води не втрапиш. То було схоже на якийсь велетенський базар. Ми мріяли когось врятувати і стати героями. І у "Вечірньому Києві" на другий день заголовок: "Юні герої з Васюківки".

Поряд з нами розмовляли двоє дядечків. Один, невисокий, кругловидий, стояв по коліна у воді. Другий стояв на піску біля самісінької води. Він був уже одягнений і говорив, що спішить на радіо, а днями заскочить до кругловидого (будинок п'ям'ятає, квартира 13). Зі слів дядьків ми дізналися, що кругловидий – актор, який грав царя. Кругловидий артист збирався пірнути, але раптом спинився і дав нам свого годинника, якого забув зняти. Ми мали покласти годинник на його сірі штани. Я взяв годинник, а артист поплив. Раптом почувся крик: "Утонув! Утонув!.. Утопленика витягли!". Ми з Явою аж підскочили. І кинулися туди, куди вже бігли люди. Ми ледве пробралися і побачили, як утопленику робили штучне дихання. Виявилося, що він був п'яний, тому і мало не втопився.

Тільки тепер я згадав про годинник. Кинулися ми з Явою назад. Туди-сюди поткнулися. А де ж сірі штани? Нема сірих штанів. Бігаємо ми взад-вперед, не можемо знайти ні місця того, ні дядька-артиста, ні сірих його штанів. Ява плавав, шукав дядька. А я берегом бігав. Дядька не знайшли. Виходило, що я вкрав годинник. Ніколи в житті я не був собі такий противний, як зараз. У міліцію не наважувалися йти, бо пам'ятали підбитого міліціонера на метро. Ява вирішив сісти біля мосту і чекати: або ми того дядька побачимо, або він нас. Довго ми сиділи. І такий у мене був нещасний вигляд, що якась жінка ткнула мені у руку три копійки.

Коли прийшли пізно додому, то дядько насварився, бо тітка трохи не вмерла від хвилювання.

Заснути ми не могли. Совість точила мою душу: артиста обікрали, міліцію з ніг збили, троячку протринькали, тітці і дядькові брехали, навіть милостиню взяли. Ми з Явою вирішили поклястися, що більше брехати не будемо. І якщо все-таки збрехав, то тоді другий дає йому три шалабани прямо в лоб.

Розділ 5

Шукаємо царя – незнайомця з тринадцятої квартири. Зустріч у театрі. Велич і падіння Яви Реня

Зранку Ява сказав, що мій дядько шпигун, бо має пістолет. Ява його бачив у шухляді письмового стола. Та виявилося, що це стартовий пістолет, спортивний. Бо дядько колись захоплювався легкою атлетикою, а тепер суддя. Дядько навіть стрельнув ним і нам дозволив.

Ледве з'ївши сніданок, ми з другом сказали, що йдемо в театр. Одягнули нові сорочки і

штани. Поїхали в Театр музкомедії. Там було порожньо, зустріли лиш жінку, яка сказала, що в їхньому репертуарі про царів зараз жодного спектаклю нема. В Оперному театрі царів було кілька, але всі виявилися негодящі. У Театрі драми імені Лесі Українки теж нічого. І в Театрі імені Франка. Лишався Київський театр юного глядача. Ми зайшли в театр і побачили багато дітей. Раптом у театрі ми побачили Вальку. Вона тримала за руку свого братика. Дівчина багато говорила і питала, що ми тут робимо. Ява мовчав. Він зблід, потім почервонів. Згодом ми поспішили на виставу "Червона Шапочка". Ми з Явою сиділи у сьомому ряду. Валька у дев'ятому. І Ява весь час на Вальку зиркав.

Під час дії курка бабусі на сцені заплуталась у шворці, якою була прив'язана, і почала битися. Захоплені боротьбою Вовк і Бабуся нічого не помічали. Всі з хвилюванням дивилися на бідну курку. Враз Ява підвівся і пішов до сцени, розплутав курку і пішов назад. Коли закінчилася перша дія, всі заплескали в долоні, більшість глядачів повернули голови і дивилися на Яву. До нас відразу підбігла Валька. Ява був щасливий і сказав, що ми піймали тоді Книша і Бурмила самі. Я зітхнув, підняв руку і вліпив йому в лоба три добрячих шалабани. Валька зойкнула. Братик Микола захихотів. Валька накинулася на мене. Але Ява сказав, що все добре, бо у нас є одна угода. Почалася друга дія.

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 6

Будка. Вуха за вуха!

Після вистави Ява все розповів Вальці: про весь учорашній день, про годинник, про наші походи в усі театри. Дівчина сказала, що допоможе, бо має знайомого старого артиста Максима Валер'яновича, який знає всіх артистів. Відразу ж пішли до нього. З подвір'я Вальчиного будинку вийшли на задній двір, до старих скособочених сараїв, проминули їх і почали спускатися стежкою, що гадючилася між кущів дереви. Тут починалася Лавра. Ми спустилися до дзвіниці. Товста залізна брама була відчинена, і склеписте підворіття вело у внутрішній двір Лаври. Ява захотів прогулятися по Лаврі, хоч мені хотілося скоріше зустрітися з артистом. Мусили пройтися.

Коли вийшли з брами, попід фортечним муром спустилися ще нижче. Доріжка вивела нас на вузьеньку вуличку, де у зелені садків стояло кілька старих халуп-мазанок. Біля однієї з таких халуп Валька спинилася. Біля хати росло багато квітів. Виявилось, що актора нема вдома, бо сьогодні неділя, він поїхав до племінника.

Ми пішли назад, до Вальки. Дійшли до сараїв. На одному з них сидів широколиций хлопець у брезентових штанях, на яких було безліч блискучих металевих заклепок. Валька закричала до нього, що знає, що це він видзвонює у двері. Хлопець, що мав прізвисько Будка, сказав: "Закрий свій гроб і не грими кістками!". Тут Ява не стерпів. Ми вилізли на сарай і нам'яли Будку. Вкінці він загримів своїми клепаними "залізними" штаньми аж донизу.

Валька і братик Микола зустрічали нас внизу як героїв. Братик Микола аж стрибав од захвату, бо всі боялися Будку (його звали насправді Толиком).

Розділ 7

Максим Валер'янович

Після цього надійшов Максим Валер'янович. В його очах стрибали молоді веселі бісики. Волосся було попелясте. Йому було 76 років. Актор запросив нас у свою хату, щоб ми могли усе гарно розповісти. Нам стало так легко і хороше з ним, наче ми були давно-давно знайомі.

Хата була заставлена вазонами і вазончиками. Стіни кімнат були завішені фотографіями самого актора. Валька дуже толково і жваво розказувала про наші пригоди і про історію з годинником. Максим Валер'янович слухав дуже уважно і серйозно. Актор сказав, що вирішить наше питання завтра, коли ми всі підемо на кіностудію. Я був дуже задоволений і вірив, що ми таки знайдемо того артиста.

Потім Максим Валер'янович розповів, як став актором. Він приїхав маленьким з мамою з Харківщини. Мама працювала прибиральницею у Київському театрі. Вперше взяла хлопчика на виставу. Він дуже захопився, захворів театром на все життя. Довго ще розказував нам Максим Валер'янович про театр, про своє життя.

Розділ 8

"Товаришу цар, ви заарештовані!". "У-у, понесу!.."

Увечері ми не могли заснути. Ява уже мріяв стати артистом. Він вважав, що таланти у нас є, хіба дарма нас у селі "артистами" називають? Дід Салимон весь же час повторює: "От артисти! Ну й артисти!".

Вночі мені наснився сон...

Між іншим, сні мені чомусь часто сняться якісь плутані, фантастично-пригодницькі. Наснилося буцімто сиджу посеред сцени на царському троні у шубі. І з темного залу звідусюди лупають на мене коров'ячі й баранячі морди. У першому ряду сидить наша однорога корова Манька, Явина Контрибуція, цап Жора і бугай Петька. Я виголошую якийсь довгий монолог. Мої глядачі не можуть аплодувати. Вони можуть тільки мукати, бекати й мекати. Я встаю і цвяхаю на весь зал батогом. У залі стає порожньо. Аж тут з-за куліс на сцену виходить Ява... У формі міліціонера. І каже, що я злодій, бо вкрав годинник у справжнього царя, і у Яви ордер на арешт. Ява раптом накидає мені на голову якусь ряднину. І я вже зв'язаний, нічого не бачу... я прокидаюсь.

Я вимовив слова зі сну: "Не нарушай! У-у! Зрадник!" і шпигонув Яву пальцем у бік. Він одразу прокинувся.

Ми поснідали і поїхали до Вальки. Зайшли у її двір. Раптом побачили гурт хлопців і серед них Будку. "Ну, пропали! Ні за цапову душу!" – майнуло в голові.

Високий, чупринистий хлопець років чотирнадцяти, сказав, що не чесно бити нас двох великою компанією. Тому Будка вибрав мене, ми мали битися. Нас з Явою завели у яр. Хлопці стали півколом попід дерезою.

Мені не було куди діватися, я з усією силою кинувся в бій. Я поклав Будку на лопатки і придавив до землі, міцно тримаючи. Переможений Будка уже навіть і не пручався. Але мене стягнув той високий хлопець, я розумів, що зараз буде непереливки. Раптом з'явилася Валька, вона кричала на хлопців, погрожувала все розказати у школі, батькам. Отак кричучи, вона допомогла мені підвестися і, взявши за руку, повела. А по дорозі і Яву прихопила. І хлопці розступилися і пропустили нас. Я відчував сором, що мене врятувала від розправи дівчинка. На стежці нас чекав братик Микола. Виявилось, що це він покликав

Вальку, бо бачив, як нас вели в яр.

Обтрусили мене Ява з Валькою, почистили сьак-так, але все одно вигляд я мав, як у собаки з горла. Та що вдієш, Максим Валер'янович давно вже чекає, треба йти. Актор ні про що не став розпитувати, хоч бачив мій вигляд. За нами приїхала машини, ми подалися на кіностудію.

Розділ 9

На студії. Несподіванка перша. Несподіванка друга

Ми в'їхали на територію кіностудії. Ліворуч був великий фруктовий сад, праворуч — кольорові щити зі словами, що мистецтво належить народові, що з усіх мистецтв найважливішим є кіно і багато інших.

Ми пішли довжелезним коридором, озираючись на всі боки. Але по коридорах чомусь ходили звичайнісінькі дядьки й тітки у звичайнісіньких костюмах. Довго ми крокували вузьким, напівтемним коридором. І зі всіма Максим Валер'янович вітався. Нарешті ми зупинилися біля дверей з табличкою "Зйомочна група "Поцілуйте мене, друзі!". За дверима сидів чоловік років за п'ятдесят, але кремезний, міцний, він лаявся в телефон, бо йому обіцяли безхмарну погоду, а на дворі починався дощ. Чоловік привітався з Максимом Валер'яновичем і сказав, що дуже спішить на зйомку, нашу проблему вирішить пізніше. Нас запросили на справжні зйомки. Валька аж підскочила від радощів.

Ми опинились наче у велетенському цеху якогось заводу. Той дядько, що вів нас, Вітя, зустрів раптом якогось худенького Женю. Сам Женя був, мабуть, ще старший за Вітю. Женя був дуже приємний. Він не зводив погляду з нас з Явою. Виявилось, що йому на завтра треба акторів, і ми з Явою підходили. Женя просив нас приводити ще одного-двох хлопців. І тільки коли Женя одбіг, я нарешті второпав, що нас запрошено зніматися в фільмі, що завтра ми станемо кіноартистами і наші мордяки побачать всі. Ява радів. Валька шалено заздрила нам.

Я згадав про годинник, але в кишені його не було.

Розділ 10

Де годинник? Ми йдемо у вороже лігво

Я сказав про пропажу Яві, він знайшов Вальку, і ми почали пробиратися до виходу. Ява вважав, що годинник випав з кишені, коли я бився з Будкою.

У яру ми троє кинулися навколішки і почали рачкувати, шукаючи годинник. Його не було. Я раптом здогадався, що хлопці витягли його з кишені, коли стягали мене за штани.

Валька сказала, що треба йти до Будки. Зустріли його біля флігеля, де жила Валька. Ми кинулися до нього. Він і не думав тікати. Мені навіть здалося, що, коли він побачив нас, у нього радісно спалахнули очі.

Будка сказав, що годинника не брав. Його взяв один хлопець, не з компанії Будки. Сьогодні усі їхні хлопці будуть на стадіоні, бо ж матч з "Торпедо", і там чекатимуть нас. Навіть квитки для нас мають.

Все це було несподівано і дивно. Ми з другом чекали всього, але не цього... Будка і його кодро раптом виступають у ролі благородних лицарів! Все це нагадує брехню.

З Валькою ми домовилися, що я і Ява ідемо на побачення з ворогами, а Валька пояснює все Максиму Валер'яновичу.

Ми з Явою ще забігли додому. І там дядько теж запросив нас на матч, мав квитки.

Наскільки квитки нам були потрібні (щоб не залежати від ворога), настільки дядько був нам не потрібен – він міг все тільки зіпсувати.

Я довго думав, а тоді сказав дядькові дати нам квитки, бо ми скоріше підемо, адже на нас чекають. Дядько хитро всміхнувся і згодився.

Розділ 11

"Динамо" (Київ) – "Торпедо" (Москва)

Коли ми зустрілися з хлопцями, на їхніх обличчях була лиш цікавість. Будка дав нам квитки, але я сказав, що квитки у нас є. Вирішувати нашу справу ми мали після матчу. Оскільки кияни виграли у торпедівців 3:2, дядько був у чудовому настрої й відпустив нас у своїх справах. Будка з хлопцями сказав, що поговорив з тим хлопцем, він віддасть годинник, тільки вночі. Причому сьогодні. Завтра буде пізно, бо вранці він чухне з Києва – його шукає міліція. Годинник у нього в схованці у печері біля Лаври. Зустрітись треба опівночі біля церкви Різдва Богородиці.

Якби це був справді мій годинник, я б ще подумав, іти чи ні. Але ж ви знаєте, що то був за годинник! Я погодився.

Розділ 12

Козацькому роду нема переводу. Кошовий Карафолька. Лист запорожців. Ніч на кладовищі (спогад)

Вдома ми почекали, поки поснуть дядько з тіткою, щоб можна було нишком вийти. У голову лізли різні темні думки і спогади. Думаю, Ява згадував, те ж саме, що і я. То було теж уночі, і теж могили. І так само шерхло у горлі, і стискалося серце, і терпли ноги. ...Це було торік, восени, після "робінзонської" історії. Несподівано до нас у село приїхали археологи. Двох з них ми знали: то були київські мисливці, які щороку приїздили до нас на полювання та риболовлю. Якось вони розговорилися з нашими мисливцями – дідом Варавою та дідом Салимоном – про наше село Васюківку, про його історію. Другого ж дня поїхали в Київ. А невдовзі приїхала археологічна експедиція. Виявилося, що село наше страшенно історичне і дуже стародавнє. Васюківка була на самісінькому перехресті походів славних запорожців.

Експедиція почала розкопувати козацьку могилу, що була за два кілометри від села. І ми, хлопці, до смерку пропадали на розкопках. І коли археологи відкопали козацьку зброю (шаблі, пістолі), та ще й гранчасту пляшку з-під оковитої (хоч і порожню), та ще й дерев'яну люльку, ми трохи не попадали в яму. Ми дивилися, мов зачаровані.

Крім могили, експедиція вела розкопки біля дуба. Правда, викопали один тільки іржавий кухоль з кришкою, але казали, що то кухоль мало не самого Івана Сірка. Потім археологи ходили по селу, подовгу розмовляли з найстарішими нашими дідами та бабами. Особливо довга була розмова з сголітньою бабою Триндичкою. Археолог Папуша (той, що колись утопив у плавнях рушницю) розпитував бабу про її батьків, але нічого від баби не добився. Дуже цікавилася експедиція також найстарішими у селі хатами. Оглядаючи хату, де жив Карафолька, Папуша виявив напис: "Цю хату збудував 1748 року козак Титарівського куреня Гаврило Карафолька". Папуша казав, що це архітектурна пам'ятка. Того ж дня з'ясувалося, що у багатьох васюківців козацькі корені. А ми... у мене ще хоч був десь далеко по материнській лінії якийсь козак-заброта, а в Яви – анічогісінько, самі гречкосії. Дід Варави пояснював Яві: що там ті козаки без гречкосіїв варті були... Хто б їх годував?

Але на Яву дідова агітація не впливала.

Ява не міг примиритися. Ява страждав. Тим більше, що Карафолька був нащадком козака. Він організував на вигоні "Запорізьку Січ", сам був кошовим. Ми з Явою ніколи не відчували себе такими самотніми, ображеними і нещасними. Я вирішив написати Стюпці щось схоже на "Лист запорожців турецькому султанові". Написали лист великими літерами на півтораметровому сувої шпалерів, що лишилися після будівництва нової хати. До сувою на грубезній мотузці замість печатки причепили суху балабушку. Але отримали відповідь, що нас приймуть у своє військо писарями, хоч і маємо двійки з мови. Це було гірше, ніж якби Карафолька кожного з нас привселюдно потоптав ногами.

І тоді Ява придумав викопати шаблюку або козацький пістоль. Надумались копати на кладовищі, на старих могилах, яких уже майже не видно. Вночі пішли на кладовище. Нам було дуже страшно. Ява знайшов підходящу могилу. Ми взяли за заступи. І раптом побачили, як з-за могили з темряви на нас дивилися великі зелені очі. Над очима стирчали ріжки... І потім (навіть тепер я не можу спокійно це згадувати) долинув нелюдський, несамотивний, нестямний крик...

Ми не бігли, ми летіли додому. Влетіли у двір до Яви (він був ближче) і, зачинивши хвіртку, підперли її дровинакою. Тої ночі ми спали у собачій будці, притиснувшись з обох боків до здорового кунделя Рябка. Згодом ми здогадалися, що на цвинтарі був кіт. Але вночі більше на кладовище не йшли.

Розділ 13

Нічні пригоди. Постріл у печері

До балкона ми прив'язали мотузку (через двері вийти неможливо – нема кому за нами замкнути) і злізли з другого поверху. У кишені я мав стартовий пістолет дядька. У шухляді лежав наш лист, у якому пояснювали, що йдемо на важливу зустріч, щоб повернути важливу річ.

Ми добралися до церкви Різдва Богородиці. Там зустріли Будку, невеликого хлопчика і високого хлопчину у чорній масці – "чувака", що взяв годинник. Будка сказав іти. Нас довго водили по під мурами Лаври. Я показав Будці пістолет. Хлопці налякалися. Вони привели нас до входу у якийсь підземний коридор. Вибігаючи звідти, дзюркотів струмок.

У печеру перший зайшов "чувак", другий Будка, тоді я, за мною Ява, останнім мусив іти малий... (як потім з'ясувалося, він у печеру навіть не заходив, а одразу чкурнув додому).

Ми чвкали босими ногами у мокві, ноги судомило від холоду.

"Чувак" і Будка світили ліхтариками і зливалися в один химерний силует. Раптом вони зникли. Я вистрелив. Хтось перелякано верескнув зовсім близько. І щось зашльопало-зашльопало по мокві. Потім десь віддалік гепнулося, зойкнуло.

Ми з Явою не мали чим світити. Раптом почувся тремтячий Вальчин голос. Вона мала ліхтарик. І ми всі втрьох квапливо зашльопали до виходу. Валька сказала, що тут дренажна система для підземних вод. Ми розповіли, що вистрелили, і хтось гепнувся. Валька здогадалася, що Будка впав у колодязь, який тут є. Перелякавшись, ми побігли рятувати Будку. Він тримався у колодязі пальцями у шпарках між цеглинами. Був зовсім мокрим і міг зірватися на дно будь-якої миті. Я і Ява ледве витягли Будку. Всі були мокрі. Надворі викручували одяг і в той момент нас ніби щось об'єднало з Будкою. Він признався, що "чувак" – вигадка, це просто Вовка Іванов, Валька його знає. І годинник є. Будка просто

надумав налякати нас. А Вальці, виявляється, про нашу зустріч у дренажній системі розповів один хлопець.

Мені віддали годинник. Ми розійшлися. Валька пішла у свій флігель (через чорний хід).

Вовка пішов у Лавру (він жив на території Лаври). А Будка трохи нас провів.

На цьому наші нічні пригоди не закінчилися. Коли я ліз по мотузці, тітка крикнула: "Злодії!" і вилила на мене каструлю вишневого компоту. Потім я побачив у її руках ніж. "Тьотю, не ріжте, це я!" – скрикнув я. Я з'їхав по вірьовці вниз і сів просто в компот, що калюжею розлився якраз піді мною. Ява не стримався і коротко реготнув. Піднімаючись по сходах, ми придумали збрехати, що засперечалися, хто з нас швидше вночі видряпається по вірьовці на балкон. Добре, що дядько спав і нічого не чув. Тітка вибачилася за компот. Ми швиденько роздяглися, помилися. А годинник я сховав під подушку.

Розділ 14

"Увага!.. Почали!.. Мотор!..". Годинник знаходить свого хазяїна. Народження Яви Станіславського і Павлуші Немировича-Данченка

Мені снилося щось страшне: оте підземелля, під стінами сидять огидні банькаті жаби, у ніші в стіні сидить баба Триндичка і сварить, що я не віддав годинник.

Зранку дядько став наді мною з пістолетом і листом. Тітка стояла поруч з дядьком і розпачливо дивилася на нас. Ми з Явою презирнулися і глибоко-глибоко зітхнули. А тоді один одному надавали щиглів. Згодом ще й дядько додав кожному з нас від себе. На наших лобах росли величезні гулі. Ми розповіли про всі свої пригоди. Закінчили тим, що зараз по нас приїдуть, щоб вести на кінозйомку. У двері відразу й подзвонив асистент. Дорогою у нас виникла ідея взяти з собою і Вальку, поки асистент забиратиме Максима Валер'яновича. Коли ми вже йшли з Валькою, побачили Будку. Валька розповіла, що Будці добре перепало. Ми з Явою ще й Будку прихопили, адже нам режисер сказав, щоб ми прихопили одного-двох хороших хлопців.

У кіностудії Максим Валер'янович відправився в павільйон, а ми – на озеро. У нас же різні фільми були. Лисий режисер Женя (Євген Михайлович) пояснив, що ми маємо робити. Наші гулі зашпакувала жінка у білому халаті. Вальку перетворили на якусь безпритульну. Потім всіх нас позамурзували сажею. Одяг дали таки, що під руками розлазився. Режисер розповів, що у фільмі зображено події 1905 року на Україні. Зміст епізоду такий: на кладці над річкою робітника-революціонера Артема наздоганяє жандарм, щоб затримати. Артем б'є жандарма, жандарм летить у воду... Артем тікає... Ми – у човні неподалік від кладки, рибалимо. Ми бачимо цю картину і радіємо. Ми кілька раз "раділи", поки режисеру сподобалося.

Почалася зйомка. Дубль перший... Ми раділи не так, як треба було. Жандармові довелося перевдягатися (бо ж падав у справжнє озеро, що спеціально було тут зроблене).

Дубль другий... Герой Артем раптом упав.

Дубль третій... Гілка перекривала Вальку.

Дубль четвертий... Ще раз! Жандарм не досить виразний.

Дубль п'ятий... У жандарма одклеївся один вус.

Дубль шостий... Нарешті! Здається, тепер все! Гаразд! Та режисер бачить на моїй руці... годинник. Де ви бачили, щоб діти бідняків до революції носили годинники! І раптом жандарм сказав мені віддати йому годинник. Я довго вдивлявся... Ні, не може бути. Не

впізнаю у ньому того дядька. Всі кругом сміються. І Валька, бачу, вже сміється, і Будка, і Ява рота розтягує. Значить, це він-таки, він – наш незнайомець з тринадцятої квартири. Виявилось, що царя він грає теж у цьому фільмі: має дві ролі. Він сказав, що тоді на пляжі ми могли зайти до пляжної міліції і віддати годинник. Актор там навіть адресу свою залишив...

Згодом виявилось, що зйомка не може тривати далі, бо всі шість мундирів жандарма мокрі. Але оператор сказав, що годинника в кадрі не було, тож перезнімати не треба. Асистент, який приїздив до нас, вручив нам усім по три карбованці за зйомки. Оце здорово!

Олег Іванович (так називали нашого незнайомця з тринадцятої квартири) взяв таксі, і ми всі разом з Максимом Валер'яновичем поїхали в ресторан. Там ми бенкетували і замовляли все, що хотіли. А все те було таке смачне, що в нас три дні потім боліли животи...

* * *

...А через три дні, коли ми видужали, ми почали обережненько протринькувати свої перші в житті зароблені троячки. Ми протринькували їх і колективно (разом з Будкою і Валькою), і індивідуально (удвох з Явою). Будка ввів нас у свою компанію, яка виявилася зовсім не злочинною і щодня грала у щось цікаве.

На студію нас більше не запрошували. І ми з горя пропивали свої троячки на газованій воді з сиропом. А одного разу придумали створити театр у Васюківці!

Розділ 15

Загибель Яви Станіславського і Павлуші Немяровича-Данченка. І все-таки ми живемо! Держись, людство!

І от ми лежимо на траві і страждаємо. Ну як тепер показатися людям після такої ганьби! Ще й згадали, як в клубі показували новий фільм Київської кіностудії імені Довженка "Артем".

Все село знало, що Рень і Завгородній там знімалися. У клуб збіглося усе село. Ми з Явою сиділи у першому ряду в білих сорочках і новеньких черевиках поруч із головою колгоспу Іваном Івановичем Шапкою і завклубом Андрієм Кекалом. Після фільму мала бути "зустріч з учасниками картини...". Але у фільмі нас не було... Знайомого нам жандарма Олега Івановича на смерть убили революційні маси. Не було у фільмі ні річки, ні кладки, ні дітей бідняків... Не було того епізода, в якому ми знімалися...

І коли в залі нарешті спалахнуло світло, ми сиділи жалюгідні й нещасні. Але наші родичі заспокоювали нас.

Через кілька днів прийшов із Києва лист од Вальки, де вона писала, що режисер Євген Михайлович передає нам сердечне вітання і дуже вибачається, але епізод на кладці довелося, на жаль, вирізати, бо він "не монтувався".

Отакий пшик вийшов у нас з кінематографом... І тепер ми зірвали весь спектакль, підвели всіх.

* * *

...Прийде завтрашній день, і ми дізнаємося, що трохи переоцінили свою роль у житті суспільства. Спектакль зовсім не зірвався, Городничий після нашої втечі не розгубився і сказав: "Так я й знав, що ці нікчемні боягузи Бобчинський і Добчинський перелякаються і

втечуть. Добре, що я перед цим зустрів їх на вулиці і вони мені все розказали...". І спектакль пішов-поїхав як по маслу. Глядачі нічого навіть не помітили.

* * *

Але все це – завтра. А сьогодні ми лежимо і стогнемо. Раптом Ява встав і сказав, що артистом точно не буде. Він вирішив: ми сідаємо і пишемо книгу про наші пригоди, заробимо торбу грошей і поїдемо у кругосвітню подорож.

Я слухаю і дивлюсь на Яву з захопленням. Який він розумний! І ми тут же починаємо обговорювати Явину ідею. Як будемо писати? Від руки. Писатимемо прозу, а назвемо "Незнайомець з тринадцятої квартири" або "Злодії шукають потерпілого". Завтра ми купуємо у сільмазі великого загального зошита в лінійку, три авторучки (одна про запас!), сідаємо й пишемо. Ми ще покажемо людству, на що ми здатні! Ви ще побачите, хто такі Ява і Павлуша! А потім все-таки я буду льотчиком...

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Частина третя,
яку розказав уже Ява Рень
Таємниця трьох невідомих,
або

Повість про те, як посварилися Іван Васильович з Павлом Денисовичем і що з того вийшло

Розділ 1

Як це все почалось...

Павло Денисович – чудова, надзвичайна, добра, вихована, розумна людина. Він вигадав пристрій для розстібування ґудзиків, після якого Карафолька три дні не міг сісти. Любить вареники з вишнями. Має великі відстовбурчені вуха.

Гарна людина і Іван Васильович. Той, що заблудив у кукурудзі і вивісив дідові підштаники на телевізійній антені. Любить морозиво і яюсь з'їв вісім порцій. У Івана Васильовича весь ніс і щоки у рудому ластовинні.

Обидва люблять поговорити. А як дружили Павло Денисович з Іваном Васильовичем! І от ці прекрасні люди посварилися. Іван Васильович (або по-вуличному Ява) це я сам. А Павло Денисович – це мій друг Павлуша.

А все через гурток малювання. Я в першому класі хотів бути художником і намалював гарну Курочку Рябу. Але це був мій перший і останній шедевр. До того ж я дальтонік. І Павлуша, наче нічого не знає, запропонував записатися у гурток малювання. А туди він хотів через Гребенючку. Ми з другом і Гребенючкою засперечалися про гурток, я назвав її мавпою, Павлуша заступився, і я сказав, хай цілується з нею. Я пішов геть.

Розділ 2

Шукаю напарника. Геніальна теорія Антончика Мацієвського. У мене виникає ідея Я думав, що завтра помиримось, бо не раз сварилися з Павлушею і. Але минуло три дні, а Павлуша все не говорив і записався-таки у художній гурток. Це вже була зрада. І я не міг йому пробачити.

Я відчув нагальну потребу щось устругнути. Щось таке, щоб світ похитнувся. І я пішов на вигін до хлопців. Вони сиділи кружка, курили й балакали про страшне. Вася Деркач перебував під впливом своєї двоюрідної бабусі Мокрини і розповідав страшні історії. Я подумки вибирав напарника з Кагарлицького, Карафольки, Деракача, Мацієвського. Антончик Мацієвський говорив про життя після смерті. Він згадав про Горбушину могилу, яка була у нашому селі, і на якій люди бачили привида. Я запропонував перевірити легенду про Горбушину могилу. Піти вночі в п'ятницю й перевірити. Хлопці пороззявляли роти й презирнулися. Ту легенду про Горбушину могилу кожен знав змалечку.

Розділ 3

Легенда про Горбушину могилу

Ще за козаччини, повертаючись із турецького походу, стояли біля нашого села у долині запорожці. Сотня сотника Горбуші. І несподівано щез уночі мішок золотих дукатів, уся казна козача, всі скарби, трофеї з важкого походу. Скарбником у запорожців був старий козарлюга Богдан Захарко. Сотник Горбуша звинуватив його у крадіжці. Хоч як клявся старий Захарко, що не винен, але довести нічого не зміг. І наказав сотник Горбуша скарати Захарка на горло. І тут-таки й поховали Захарка. Рушила сотня далі на Запорожжя. Минув час, сотник Горбуша повернувся у ці місця і купив цю землю, заклав маєток. Бо то він сам викрав тоді той скарб і закопав у долині під вербою. Але не минулося йому злодіяння. Став з'являтися йому вночі привид Захарка. У довгій білій сорочині, без голови. Горбуша схоплювався з ліжка і біг світ за очі, аж поки не падав знесилений. І наказав Горбуша розкопати Захаркову могилу, спалити прах, а попіл вистрілити з гармати. Сподівався, що те врятує його від жахливих нічних видінь. Почали розкопувати могилу. Розкопали – голова Захаркова є, а тіла нема. Копали далі. А на сьому ніч на дні ями раптом зануртувало джерело, яке зветься Захарковим. Ще дужче спохмурнів сотник Горбуша, ще більше пив. Одного разу знайшли Горбушу на березі Захаркового озера під вербою, де колись закопав він крадений скарб, мертвого і без голови. А голову знайти не могли. Так його без голови й поховали. І збудували над його могилою каплицю. А невдовзі сам собою спалахнув маєток сотника Горбуші і згорів дотла. І лишилася від Горбуші тільки ота каплиця на сільському цвинтарі. Як тільки починає сутеніти, біля каплиці вже не побачиш живої душі. Люди обходили її десятою дорогою. Начебто щоп'ятниці (бо саме у п'ятницю був страчений Захарко) рівно опівночі з'являвся біля каплиці білий привид без голови. То приходив до Горбуші старий скарбник нагадати про себе. Проте побачити привид міг не кожен. Тільки, якщо ти щось украв і прийдеш після цього в п'ятницю опівночі до каплиці.

Розділ 4

Я беру в напарники Антончика Мацієвського. Крадіжка апарата. Ми йдемо в розвідку на кладовище

Хлопці не дуже хотіли шукати привида, питали, як я доведу, що його бачив. І я сказав, що сфотографую. Карафолька сказав, що якби можна було сфотографувати привида, це б давно уже зробили. Хлопці сміялися. Тоді я запропонував Антончику стати моїм напарником. Антончик зашарівся від задоволення, бо ще кілька днів тому я насміхався з нього. Коли ми відійшли, Антончик сказав, що треба фотоапарата. Я вирішив вкрати. Все одно ж треба щось украсти, щоб привид явився. Вкрадемо у Бардадима. Антончик

налякався, бо Гришка Бардадим – двометровий здоровило-десятикласник. Його всі хлопці боялися. Але в нього був найкращий у селі фотоапарат "Київ". Антончику навіть на шухері стояти не довелось. Бардадимове вікно було відчинене, на стіні біля вікна висів апарат, і в хаті й біля хати нікого не було. Простягай руку й бери. Я так і зробив. І ми з Антончиком городами дременули до річки.

Антончика розпирало від гордості. І тут біля річки ми несподівано побачили Павлушу. Він мазюкав пензлем.

До ночі фотоапарат я заховав у сні на горищі. І ми з Антончиком пішли на кладовище в розвідку. Кладовище наше край села, з вулиці відгороджене воно високим щільним парканом, з усіх інших боків ніякої загорожі не було. Трохи праворуч стояла хата діда Салимона (обійстя діда межувало з кладовищем). Неприємне було у діда Салимона сусідство. Та ще той страшний Горбушин склеп майже біля самісінького дідового порога. Найзручніше було дістатися до Горбушиної могили через город і садок діда Салимона. Дома в діда саме нікого не було: дід на баштані, а баба на річку повела племінника з дітьми з Москви, які в гості приїхали. Ми легко склали план маршруту: з вулиці заходимо спершу до Карафольки (так зручніше, бо в діда тин, зачепитися можна), потім Карафольчином городом у дідову картоплю, минаємо свинарник, погрібню, вулики. У садку залазимо в кущі смородини, і все. Звідси Горбушина каплиця – як на долоні. Дорогою назад ми зустріли Карафольку, який на лобі мав гулю. Карафолька сказав, що Бардадим виявив пропажу. З Антончиком ми домовилися зустрітися біля клубу об одинадцятій.

Розділ 5

Привид. Увага! Знімаю!

Дома дід Варава сказав мені зайти до Бардадима, бо той мене шукав. Я схопив фотоапарат і сховався у гаю. А коли вже зовсім стемніло, я крадькома подався до клубу. Та Антончик не прийшов. Ех, коли б оце зі мною зараз Павлуша! Зовсім було б усе по-іншому.

Погода зіпсувалася. Знявся вітер. Я пішов у Карафольчин город. Ось уже й дідова картопля. Тихо. Всі сплять. Тільки в хаті діда Салимона хтось хропе. Зі свинарника йому в тон підрхокує льоха. Я минув свинарник, переліз через погрібню і посунув у садок. Он уже в кінці саду вимальовується на тлі неба Горбушина каплиця. І враз... Враз холодні слизькі мурашки потягли мою душу по спині униз, у п'яти. Біля Горбушиного склепу стояв... білий привид без голови, гнівно розмахуючи руками. Я підніс фотоапарат до ока, навів на привид і клацнув. Привид не щезав.

Задкуючи, я почав тікати. Вдома заліз у сарай, де стояла наша корова Контрибуція, і зарився там з головою в сіно. Мені треба було, щоб поряд була жива душа, хай навіть коров'яча.

Розділ 6

Іду до Бардадима. Бий! Нокаут! Мій тріумф

Вночі я спав як убитий. Зранку побіг до Бардадима! Сказав йому, що може бити мене. І пояснив, що привида вночі знімав. Гриша проявив плівку. На негативі виднівся привид. Зненацька прийшов Антончик. Він клявся, що мати не пустила, і просив показати негатив. Подивився, побіг, і через 10 хвилин у Бардадима було повне подвір'я хлопців. Не було тільки Павлуші. Плівка підсохла, і Бардадим пішов друкувати знімки. Є фотографія

привида! Хай тепер хтось скаже, що я брешу. Речовий доказ! Такого триумфу перед хлопцями я ще не знав ніколи.

Розділ 7

Антончик намагається висунутися на перший план. Історія Карафольчиної гулі. Атака баби Мокрини. Атаку відбито

Хлопці презирливо пхекали з Антончика, який вночі не прийшов. Я ще дізнався, що Карафолька сказав учора, що то я апарата вкрав. Он звідки тая гуля: Бардадим, виявляється, не любить донощиків.

Згодом ми всі рушили на кладовище. Біля Горбушиного склепу ми ніякого привида не вгледіли. Замість привида по кладовищу ходила баба Мокрина. Вася Деркач показав бабі фото привида. Баба Мокрина тричі перехрестила мене, потім раптом схилилася й поцілувала. Я ледве спекався баби. Баба раптом почала нас називати гаспидами, іродами, грозила пеклом.

Під ці нескінченні бабині прокльони ми попрямували до діда Салимона. Але нікого не було вдома, бо поїхали у Комишеваху, на весілля: дідова сестра онуку заміж оддає.

Розділ 8

"Два кольори мої...". "Геть звідси!" – каже мені Павлуша. Друга атака баби Мокрини. Тепер головне моє завдання полягало в тому, щоб про мій подвиг якнайшвидше дізнався Павлуша, розкався у своїй зраді, і ми помирилися. Треба було діяти через Гребенючку. Я побіг до неї. Вона працювала на городі. Декілька раз я йшов повз неї, щоб помітила мене. Вона не звертала уваги. Тоді я почав співати пісню: "Два кольори мої, два кольори...". Уваги ніякої. Тоді я кинув грудку у ногу Гребенючки. Вона назвала мене дурнем, я її – заразою. І тут з'явився Павлуша. Гребенючка почала сваритися, чому я ходжу біля неї, ще й співаю "Червоне – то любов". Ти бач, на що натякає!.. Павлуша сказав мені іти звідси геть. Я пішов. І прірва, що пролягала між нами, стала ще глибшою.

Погода була гарною, але настрій мій паршивий. По дорозі ще й бабу Мокрину зустрів. Вона говорила, що саме мене обрано, я не такий, як всі. Баба хрестилася, а у мене голова йшла обертом. Добре, що мене покликала сестричка Яришка. Вдома дід Варава поглянув на фото і сказав, що це просто хтось пожартував.

Розділ 9

Отець Гога

Мені вже хотілося, щоб історія з привидом була вигадкою. Особливо гнітила баба Мокрина з її розмовами. Церква була за чотири кілометри від нас, у Дідівщині. Правив там отець Георгій. І баба Мокрина була його заступником по нашому селу. Отця Георгія з легкої руки діда Салимона всі звали Гога.

Вдома до мене приходили і приходили хлопці, питали про привида. Нарешті я не витримав. Схопив удочки і втік у плавні.

Коли увечері повернувся додому, побачив, що біля наших воріт стоїть машина. Приїхав отець Гога. Він не починав розмов, як баба Мокрина. Розглянув мій улов, а потім поїхав. Дід сказав, що отець хотів води у радіатор машини залити. Дивно, на вулиці ж криниця стоїть. Ой, неспроста той Гога заїхав. І як він глянув на мене! І тепер піп Гога не одчепиться від мене.

Розділ 10

Я відвідую діда Салимона. Неймовірні дива

Дід Салимон сидів на призьбі і кришив у відро картоплю для льохи. Голова його була обмотана мокрим рушником. "Це ж він на весіллі перепив" – догадався я. Я тупцявся на місці, не наважуючись заговорити. Він запитально зиркнув на мене і нарешті розтулив рота. І я розказав дідові все і показав фотографію. Дід Салимон вислухав мене уважно, потім глянув прямо у вічі і сказав іти за ним. Повів мене в садок. Біля вуликів зупинився. Зі склепу враз у отворі з'явився... лелека. Так, виходить, не привид, а лелека. Я приглядаюсь і бачу, що лелека... без голови. Ворушиться, переступає ногами, а голови нема. Тільки тулуб, крила і ноги. Я нічого не розумію, і раптом дід зриває з шиї свою голову і жбурляє в кущі. І тут я розумію, що дід Салимон – привид. А вулики – гроби. А в гробі лежить... Павлуша. Нерухомий, із заплющеними очима. Я задихаюся, задихаюся, задихаюся... І прокидаюсь.

Розділ 11

Я таки відвідую діда Салимона. Тепер уже наяву. Он воно що!

Зранку мами з татом вже не було: пішли у поле. Нашвидку поснідавши, я побіг до діда Салимона.

Дід Салимон, баба Галя, племінник-москвич у білосніжній сорочці, його дружина і двоє дрібних діточок сиділи у садку за столом і снідали. Зараз підходити, звичайно, було незручно. Я причаївся за тином, перечікуючи, поки вони поснідають. Чекати довелося довгенько, бо балакали про весілля. Коли дід Салимон лишився один, я підійшов. Я запитав діда, чи позавчора уночі нічого не помічав дивного. І я сказав, що бачив з його садка привида на Горбушиній могилі. І показав фото. У цей час біля Карафольчиного городу стояла вся наша гоп компанія, навіть Павлуша з Гребенючкою. З хати вийшов племінник діда Салимона. Дід і племінник розглянули фото. Тоді дід сказав племіннику скинути сорочку, а малій дівчинці принести плічка. І тільки тут я збагнув, що вони сміються. Йой! Та це ж справді була сорочка на плечиках, що сушилася на отій вишні в кінці саду. Всі хлопці почали реготати. І Гребенючка пискляво хихикала. А Павлуша сміявся, дивлячись на мене з гірким співчуттям. І я сміюсь, регочу разом з ними.

Розділ 12

Нудьга. Я відганяю спогади. Мій вірний друг – Вороний. Солдати. "Восьмьорка"

Минуло кілька днів. Дощ перішив з ранку до ночі. Чомусь згадувався Павлуша. Якось, прокинувшись уранці, я побачив, що дощу вже нема і сяє сонечко. Я сів на велосипед, з розгону врізався в калюжі, виїхав за село і помчав польовою дорогою. У полі побачив солдатів. Солдатів і взагалі військових ми бачили часто. Кілометрів за п'ять від нас, за Дідівщиною, у лісі були військові табори, а далі, в степу, – артилерійський полігон. На полігоні проводили стрільбу, там не можна було ходити. У суботу солдати приходили до нас у клуб на танці. Нам подобалися Митя Іванов і Всеволод Підгайко. Вони були хлоп'якуваті і подібні до нас. Передражнявали своїх командирів, як ми вчителів, розказували, як хтось із них ходив у "самоволку". І весь час жартували й сміялися. Проходячи повз мене, Митя Іванов підморгнув і всміхнувся. Я від радості ще швидше поїхав велосипедом, який я дуже любив і називав Вороним. На швидкості я заїхав у рівчак, ущерть залитий водою, і впав. Переднє колесо скрутилося у страшну спіраль "восьмьорку"!

Підняв я велосипед і потягнув до села. Вдома дід Варава взявся лагодити мого Вороного. Дід лаявся і чекав мого каяття. Коли я каявся, він робив для мене все на світі.

Розділ 13

Недарма цей розділ тринадцятий, бо трапляється в ньому річ надзвичайна, незбагненна і загадкова. Таємниця трьох невідомих

Наступного дня я вже виїхав на своєму Вороному, як нічого й не було. Раптом позаду почув дидиркання мотоцикла. Мене наздоганяв якийсь військовий у шоломі і дав якийсь конверт. І одразу рвонув уперед.

Я глянув на конверт: "Яві Реню. (Цілком, таємно)". В листі писало, щоб я приходив о дев'ятнадцятій нуль-нуль до розбитого доту у Вовчий ліс. У розколині над амбразурою я мав взяти інструкцію, що робити. Лист був підписаний: "Г. П. Г."

До семи годин вечора було ще дуже далеко. Але ноги мої механічно крутили педалі, а кермо само собою звертало у бік Вовчого лісу. І я незчувся, як був уже на узліссі. Вирішив поїхати у Дідівщину, купити льодяників фігурних, бо в нас таких не було.

По дорозі зустрів ще отця Гогу, який ладив свою машину і сказав мені якісь незрозумілі слова: "Темна вода во облацех". Я після такого подався назад у Васюківку.

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 14

Вовчий ліс. Історія дота. Несподіванка

Ввечері поїхав до Вовчого лісу. Під час війни у Вовчому лісі точилися великі бої. Там багато окопів. А у старому дубняку на узвишші громадаються величезні брили зруйнованого доту. Біля доту перехрещувалися дороги на Дідівщину і Гарбузяни. Тут була дорога "глеканка", бо як їхати по ній возом, то на пеньках колеса глекають. У цьому доті троє наших бійців відбивалися від німців. Фашисти висадили дот в повітря. Але й розбитий, він вражав своєю силою і могутністю.

Біля руїн дота був вартовий. Він сказав, що зараз навчання, тому тут вештатись не можна. Сперечатися було ні до чого. Я вирішив непомітно проскочити, але він знову мене побачив.

Я поїхав ніби в бік села. Але од'їхавши, завернув у ліс і поповз до доту. Нарешті переді мною дот. Вартового не видно. Я повз заростями кропиви. Розсував кропиву просто своєю маківкою. Коли кропива торкалася шиї, мене всього пересмикувало. Але найбільше страждали мої великі відстовбурчені вуха. Проте я зціплював зуби і ліз, ліз, ліз. Та вартовий побачив мене. Ним виявився солдат Митя Іванов. Я вирішив нічого йому не казати.

Розділ 15

Старший лейтенант Пайчадзе. Я оглядаю табір

Зненацька на дорозі загарчав мотоцикл і з'явився офіцер, високий, стрункий, з чорними грузинськими вусиками. Я думав, чи не той, що дав листа. Він побачив мої червоні вуха, Іванов пояснив, що я ліз кропивою. Я брехав, що шукав гриби.

Старший лейтенант сказав, що я поїду з ним. Я думав, що мене везуть на якесь важливе

спецзавдання. Але лейтенант зробив для мене лише екскурсію полігоном на мотоциклі. Дорогою офіцер показував мені клас тактики, спорт площадку, артилерійський парк. Він говорив ламаною, мішаною мовою – половина слів українських, половина російських. Ми проїхали трохи далі, до їдальні. Перед нею стояла похідна кухня. На цьому "екскурсія" закінчилася. Мене привезли до доту назад. Мотоцикліст ще представився – старший лейтенант Пайчадзе. І більше нічого. Виходить, я їм таки не підійшов. Але чому в листі було сказано про амбразуру, про інструкції? Тоді, може, і Пайчадзе, і Іванов просто не в курсі справи? Тоді треба почекати. Я ліг на узліссі і почав чекати, поки спустять з вишки червоний прапор. Тоді можна буде піти до доту.

Розділ 16

Павлуша. Невже?.. Я не хочу, щоб він мене бачив. Невідомий у вчительчиному саду. Хто це?

Почало сутеніти. Від села по дорозі хтось їхав велосипедом. То був Павлуша. І обличчя в нього було серйозне й заклопотане. Я подумав, що замість мене секретне завдання викликали виконувати Павлушу. Десь близько протріскотів мотоцикл. Може, це старший лейтенант Пайчадзе повіз Павлушу виконувати секретне військове завдання?

Поза городами та садками, щоб мене ніхто не бачив, я поїхав додому. Проїздив стежкою поза садком нашої вчительки Галини Сидорівни і раптом помітив, що якийсь чоловік прокрадається у сутінках між деревами. Вгледівши мене, він враз присів, потім спритно шугонув у кущі й приचाївся, ховаючись. Хто ж то такий? Галина Сидорівна живе удвох з мамою. Злодій абощо. Добра людина не стала б ховатися.

Я опинився біля воріт Галини Сидорівни. Погукав вчительку і голосно сказав, що до неї зараз прийдуть дядько Петро і дядько Микола. А сам шепнув, що в саду злодій. Учителка взяла серп, сокиру і електричний ліхтарик. Ми пішли у сад. Вона була відчайдушна й рішуча, наша Галина Сидорівна. І я мимохіть замилювався нею. У саду не було нікого. Видно, злодій одразу дременув.

Розділ 17

Мене викликають до телефону. "Розслідування футбольної баталії". Нове Гребенючине плаття. Зіпсований настрій

Зранку дід Варава збудив мене, бо кликали до телефону у сільраду. Дід боявся, що я чогось натворив. Щодоху, наче за мною гнався скажений собака, за лічені секунди пролопотів вулицею від нашої хати до сільради.

По телефону мені сказали, якщо питатимуть, хто дзвонив, сказати – інспектор райвно Федорищенко, який хоче довідатися деякі факти про бійку на стадіоні тридцятого червня. Тоді голос сказав, що вчора я не зміг дістати інструкцію, операція на один-два дні відкладається. Потрібно слідкувати за щоглою біля школи. Коли на щоглі з'явиться білий прапорець, у той день о дев'ятнадцятій нуль-нуль піти до амбразури за інструкцією. Голос сказав поїхати у Дідівщину, щоб не викликати підозри.

Виїжджаючи в Дідівщину, я скося зазирнув через тин до Павлуші. Він сидів перед велосипедом і крутив рукою педаль. Заднє колесо раз у раз чиркало об раму: була "восьмьорка!"

Я виїхав на околицю і саме проїздив стадіон. Тридцятого червня цього року тут відбулася товариська зустріч з футболу між командами Васюківки і Дідівщини. Матч закінчився такою

бійкою, що ледве розтягли. Отакий-то був матч тридцятого червня.

Я заїхав у Дідівщину і купив у сільмазі льодяників фігурних на паличках, покрутився трохи і рушив назад. Настрій у мене був прекрасний.

У селі я поїхав до садка Галини Сидорівни і все перевірів. Стежку у двох місцях перетинали сліди здоровенських, не менше як сорок п'ятий номер, чобіт. Біля кущів малини був недокурок сигарет "Столичні".

По вулиці йшла Гребенючка, у нарядному білому платтячку з синіми цяточками. Мабуть, думала, що вона дуже гарна й тендітна. Посеред вулиці розпросторилась здоровенська баюра. Гребенючка якраз минала її. Ех, розігнався я та прямісінько через ту баюру. Цілі гейзери брудної води й грязюки линули на Гребенючку. Уся вона стала схожа на опудало городнє. А я помчав далі. У душі моїй булькала й клекотіла радість помсти.

Я звернув на нашу вулицю і причаївся за тином, дивлячись на Павлушу. Вулицею йшла Гребенючка. Вона сказала Павлуші, що їхав грузовик і обляпав її. Я тільки рота роззявив. Настрій у мене був зіпсований вкрай. Ще й злива почалася.

Розділ 18

Стихійне лихо. Я приймаю рішення

Я прокинувся раптово вночі і одразу відчув тривогу. Серед хати стояли одягнені, в плащах, батько, мати і дід. У діда в руках було весло. Виявилось, що річка від дощів піднялася, з берегів вийшла. Греблю біля млина прорвало. Село внизу заливає. Мене хотіли лишити з Яришкою. Але я вже одягався. Я хотів зробити щось героїське.

Ніч була мокра і вітряна. Звідусіль з ліхтарями поспішали люди, було чути тривожний гомін, зойки та крики. Тужно ревла худоба, верещали свині, вили собаки. Крізь дощ і темряву я нічого не міг розгледіти.

Дід, батько і мати одразу кинулися щось робити. Я лишився сам. Хтось сказав, що Гребенюків, Мазниченків, Пашків затопило зовсім. А стару Деркачку – так по самісіньку стріху. І дістатися ніяк. Човни потопило. Ще й трактор застряв.

Я вирішив рвонути по солдатів і покликати на допомогу. Кинувся додому, взяв велосипед і поїхав. Колеса в'язли у грязюці, буксували на глині. На "плеканці" доводилося пильнувати, щоб не наскочити на пеньки, бо як наскочиш та зробиш "восьмьорку" – тоді все.

Розділ 19

Полковник Соболев. Знову старший лейтенант Пайчадзе

Коли я приїхав і сказав про лихо, капітан відразу вирішив будити полковника Соболя, який тільки оце з походу повернувся. Мене покликали до полковника. Я став розказувати про лихо. Почали заходити офіцери. Зайшов старший лейтенант Пайчадзе і впізнав мене.

Полковник пояснив усім, що сталося.

Для порятунку людей вирушили бронетранспортери, два мотострілецьких батальйони, три малих арттягачі. Мене похвалили, що здогадався повідомити про повінь. Пайчадзе взяв мене разом з велосипедом до бронетранспортера-амфібії. Я був щасливий, бо вперше у житті їхав на такій машині!

Коли прибули у село, я залишався у бронетранспортері. Ми з Пайчадзе і водієм попливли вулицею.

Розділ 20

Подвиг старшого лейтенанта Пайчадзе. Несподівана поява Павлуші

Дивно було бачити хати, по вікна занурені у хвилі. Фрукти з дерев у воді утворили справжнісінький компот. Всюди на хатах, на повітках, на хлівах, на клунях купчилися люди з хатнім скарбом. Побачивши нас, люди почали махати з дахів руками, підкликаючи до себе. Але ми прямували до крайньої хати, туди, де найбільша вода, де найскрутніше. У хаті Пашків топилася дитина: п'ятирічного Альошку не встигли винести. Пайчадзе кинувся у воду, висадив ногами вікно, заплив у хату і врятував дитину. Ми знову поспішили до крайньої хати. Я чомусь згадав Павлушу і раптом побачив його на човні у світлі прожектора. Я зрозумів, що Павлуша дістався на своєму надувному човнику до верб, де в'язалися човни всього села, знайшов там човна, якого чудом не знесло, і тепер пливе рятувати людей.

Ми підплили до хати баби Мокрини. На старій хаті сиділа баба Мокрина. А дві її незаміжні дочки були на горищі недобудованої кам'яниці разом з коровою. Поки солдати рятували корову і дочок баби, баба плакала, що забула щось за іконою. І я вирішив діяти.

Розділ 21

Я пірнаю в затоплену хату. Пастка. Віч-на-віч з Богом. Безвихідь. Хата була затоплена майже по самісіньку стріху, і вікна я не бачив. Але шибки вже були повибивані. Я трохи сіпнувся вгору, хапнув повні груди повітря і пірнув. За іконою знайшов невеликий довгастих пакуночок. Та коли поплив назад, вікно завалило чимось великим і важезним. Друге вікно було загороджено шафою. Більше вікон не було. Я вхопився за електричний дріт з лампочкою, що звисав зі стелі посеред хати. Дихати було важко. І раптом я зрозумів увесь жах свого становища. У кутку перед іконою ще горіла лампадка. Тут я вперше придивився до ікони і побачив... Бога. Він зорив на мене з кутка великими круглими чорними очима – спокійно і строго. Це було так страшно, що я згадав слова Гоги: "Темна вода во облацех". Але я не хочу вмирати!

Розділ 22

"Давай руку!". Я знову з ним. Що було за іконою. Раптом я почув голос Павлуші. Виявилось, що в сінях у стелі був хід на горище! Павлуша світив ліхтариком і давав мені руку. Він почав потроху підтягати мене вгору. Йому довелося добряче-таки помучитися, поки я одірвався нарешті од води і перевалився на горище. Я радів, бо Павлуша говорив, що думав про мене і шукав. Друзяка мій дорогий! Як я міг думати, що ми назавжди посварилися? Як добре жити на світі, коли тебе врятував од смерті твій друг!

Пакуночок був у моїй кишені. Ми присвітили і побачили, що то були листи загиблого на війні чоловіка баби Мокрини. Фронтіві солдатські трикутники. І те, що я мало не втопився, рятуючи фронтіві листи дядька Михайла, який загинув в останній день війни, набуло для мене якогось особливого змісту.

Ми з Павлушею вибралися через горище. Я віддав бабі листи. З'явився Митя Іванов і порятував бабу. Уже розвиднілося. Дощ припинився. На затоплені хати й дерева лягав туман. Я раптом відчув, як замерз. Пайчадзе кликав мене, але я сказав, що поїду з Павлушею.

Розділ 23

У хаті Гребенюків. Ой, нога, нога! Безславно додому. Все плутається. Павлуша віддав мені свою куртку. Я взяв весло, щоб зігрітися, і скерував човна під садами

вулицею. Повз нас проїжджали бронетранспортери з різним хатнім скарбом і людьми. Серед них була Гребенючка. Павлуша мріяв врятувати її, але не встиг припливти першим. Я сказав, що можна попливти до її будинку і врятувати щось цінне з хати. У хаті не виявилось нічого цінного, усе забрали. До всього я ще й підвернув ногу. Унизу біля кісточки щось хруснуло. Я не встояв і шубовснув у воду. Павлуша допоміг мені залізти в човен. На вулиці до нас під'їхав Пайчадзе і віддав Вороного. Павлуша довів мене додому велосипедом, я сидів на багажнику. Дома в нас не було нікого. Навіть Яришки. Павлуша допоміг мені зашкандибати в хату, потім допоміг перевдягтись у сухе. Нога вже була, як колода. Я лежав, і мене тіпало. І раптом мені зробилося жарко. Я ніби засинав. Почув ще голоси Павлуші, медички і ще чийсь.

Розділ 24

Хвороба. Сни і дійсність. Чого вони всі такі хороші?

Я прохворів понад два тижні. Прийшов до тями лише на третій день. Біля мене сидів дід. Потім прийшла мама і тато, який сказав, що має геройського сина. Нога була забинтована. Був вивих.

Прийшов Павлуша, ми сиділи і мовчали. Він тільки усміхався і раз у раз підморгував мені. Невже могло статися так, що він міг не бути більше моїм другом? Це було б просто жахливо. Павлуша розповів, як інші хлопці допомагали рятувати людей і худобу. Згодом друг побіг кудись, а я заснув. І снівся мені якийсь дивний сон.

Розділ 25

Усе! Кінець! Я дарую велосипед. "Загаза чогова!" Я видужую. Прокинувшись, я побачив Яришку. Вона подала мені сніданок, бо вдома нікого не було і називала "любим бгатицом" ("р" не вимовляла). Мене це насторожувало, я думав, що усі такі добрі до мене, бо я не видужаю. І я наважився подарувати свій велосипед сестричці. Вона хотіла на ньому кататися, а я не ніколи не дозволяв. Подарувавши велосипед Яришці, я відчув, що мої рахунки з життям майже зведені. Я чув, як мій Вороний деренчав і дзвенів. Ці звуки шматували моє умиряюче серце.

Та згодом прийшла лікарка і сказала, що скоро я буду здоровий. Мені полегшало. Я навіть почув, як упав разом з Яришкою мій велосипед у дворі. Який же він мій? Нема! Подарував. У дворі знову задеренчало. Доламує!

Я встав і пошкандибав до вікна. Яришка, висолопивши від старанності язика, вихилясами кружляла по подвір'ю. На лобі в неї була здоровеннецька гуля, на щоці подряпина, коліно розбите. Але очі сяяли щастям. Раптом вона перечепилася об ковбок і... Я крикнув. Лежачи під колесом, Яришка розгублено кліпала очима. Потім почала вибиратися з-під велосипеда і сказала: "Думаєш, я тобі повігила, що ти подагував? Я знала, що ти жагтуєш... загаза чогова!". Я усміхнувся. Життя повернулося до мене. Дорога Яришко, люба моя сестричко, я тепер завжди даватиму тобі велосипед.

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Розділ 26

Знову троє невідомих. Ти мені друг? "Нічого не розбереш..." – каже Павлуша

Коли мені трохи покращало, тоді я відчув, що то за нудота хворіти. Люди після повені відбудовувалися, всі хлопці були там, а я лежав. Павлуша провідував мене. Яришка до обіду каталася на Вороному. Двічі заходила Галина Сидорівна.

Одного разу у вікно влетів камінець із запискою. Там йшлося, що я повівся, як справжній солдат і для мене є секретне завдання, а умовний сигнал початку – білий прапорець на щоглі біля школи. В той день треба прибути до доту у Вовчий ліс рівно о дев'ятнадцятій нуль-нуль. У щілині над амбразурою будуть інструкції. Я думав про цих Г. П. Г. – трьох невідомих. Вирішив поговорити про це з Павлушею.

Коли він прибіг, я дав прочитати листа. Павлуша признався, що отримував такі ж листи, тільки мав приходити в амбразуру на двадцяту годину.

Розділ 27

Події розгортаються блискавично. Невже один з невідомих – вона? Не може бути! "Він хоче вкрати її!" Ми поспішаємо на допомогу... Асса!

Я одужував і їв усе, що давали. На третій день після нашої з Павлушею розмови медичка дозволила потроху виходити надвір. Я пішов на вулицю, яку затопило. Там дружно працювали усі. Гребенючка привітала мене з одужанням.

Вдома я вмовив маму, що післязавтра уже допомагатиму на вулиці відбудовуватися.

Наступного дня я тинявся біля школи. У вікнах були виставлені малюнки, присвячені порятунку від повені. На одному малюнку був намальований я... Темна, майже під стелю затоплена хата, у кутку ікона, перед якою горить лампадка, а посеред хати, тримаючись за дріт від лампочки, у воді – я... То був малюнок Павлуші. От що значить художник.

На шкільному подвір'ї біля щогли стояла Гребенючка і причіплювала до дротини білу хустку. Так, значить, один з трьох невідомих – це Гребенючка! Я сховався. Почекав, поки вона піде геть, а потім відчепив хустку.

Я подався чекати Павлушу під його хату. Його чогось довго не було. Раптом він прибіг і сказав, що Галину Сидорівну хоче вкрати грузин лейтенант Пайчадзе. Ми з Павлушею домовилися врятувати вчительку.

Про Гребенючку я Павлуші так нічого й не сказав.

Увечері ми з Павлушею подалися до Галини Сидорівни. Зайшли з городу. Ми бачили, як Галина Сидорівна двічі виходила у двір. Раптом з'явилась постать лейтенанта. Він йшов, мов кицька і раптом затьохкав по солов'їному. З хати вийшла Галина Сидорівна. Він почав їй щось тихо доводити, потім раптом схопив за руку. "Пусти!" – рвонулася вона. Ми вискочили з кушів і кинулися до лейтенанта. Він упав. І тут сталося неймовірне: вчителька кинулася до лейтенанта, впала біля нього навколішки і обхопила руками. І закричала одчайдушне: "Реваз! Любий! Що з тобою?! Ти живий?!".

В мене нижня щелепа одвисла. А лейтенант сказав, що щасливий, бо Галя сказала на нього "любий". Потім він обійняв нас, почав цілувати і дякувати, що допомогли. Сказав, що хоче, щоб вона вийшла за нього заміж. А вона каже, що це... непедагогічно! Галина Сидорівна стояла, опустивши голову, і мовчала. Павлуша сказав, що у лейтенанта кров на лобі. Я дав з кишень оту білу хустку, зняту зі щогли.

У хаті Галина Сидорівна заметушилася, шукаючи зеленку. А лейтенант сказав, що ми хлопці – молодці, наша дружба міцна. І ми не повинні сердитися за таємницю "Г. П. Г": Герасименко. Пайчадзе. Гребенюк. Виявилось, що хустина належала вчительці, а

Гребенючка її повісила, щоб ми з Павлушею поїхали до доту і щось там прочитали про дружбу.

Розділ Останній

В якому історія наша за добрим звичаєм старих класичних романів закінчується весіллям. На другий день усе село облетіла звістка про те, що наша вчителька виходить заміж за старшого лейтенанта Реваза Пайчадзе. Виявилось, що Галина Сидорівна понад рік кохала старшого лейтенанта і не признавалася йому. І хтозна, скільки б іще мучила вона лейтенанта і мучилася сама, якби не ми з Павлушею...

А нам якось і не подумалося, що це ж вона вже не буде більше нашою вчителькою і класною керівничкою. Павлуша вирішив якось гарно попрощатися з учителькою у переддень весілля.

Ми з Павлушею рушили до доту і прочитали лист. Нам бажали, щоб ми свою дружбу пронесли через усе життя. Бо найвірніші, найбільші, найкращі друзі в світі – це друзі дитинства. І найбільше ти Людина, коли щось робиш для друга. Я відчув шалену, гарячу радість від того, що Павлуша поруч, що він мій друг, що ми помирилися. Звичайно, листа писала не Гребенючка, а Галина Сидорівна.

Після такого ми з другом придумали щось дуже цікаве і почали готуватися в той же день. Усі готувалися до весілля на все село. Запрошені були і солдати— рятівники. Зробили довжелезного стола.

А ми з Павлушею готувалися собі окремо...

За три дні до весілля з Грузії прилетіли родичі й друзі нареченого, їх було чоловік сто, не менше. Привезли десять бочок грузинського вина і вже не знаю скільки ящиків з мандаринами, апельсинами, гранатами, чурчелою та іншими кавказькими ласощами. І от надійшов переддень весілля.

Ми прибрали свій клас, усі взяли по букету квітів. Гребенючка мала сказати слово від класу. Потім виступить Коля Кагарлицький і скаже хлоп'яче слово від класу. Третім виступить Карафолька і прочитає вірша, якого сам довго писав. На завершення урочистого прощання Антончик Мацієвський сфотографує Галину Сидорівну з усім класом. І ми подаруємо їй цю фотографію. У коридорі почулись кроки вчительки. Ми чули, як вона підійшла, спинилася перед дверима. І якусь хвилю стояла, не наважуючись зайти. Вона стояла там, а ми стояли тут. І це була мить, яку важко передати... І от двері розчахнулися, і вона завмерла на порозі. Вчителька плакала. Що тут знялося! Буря! Дівчатка враз голосно заревли і кинулися до неї, обхопили її з усіх боків, і почали цілувати, плачучи. А ми, хлопці, як по команді, повернули голови й стали дивитися у вікно, кривлячись і кусаючи губи. Який тут міг бути художній виступ Гребенючки, і художньо-гумористичний виступ Колі Кагарлицького, не кажучи вже про Карафольчин вірш? Ми вийшли зі школи і табунцем навколо Галини Сидорівни пішли на річку, в поле, до лісу. І ходили так до вечора. І нічого не говорили.

Весілля було гучне. За одним столом сиділо геть усе наше село, та ще пів грузинського села, та ще майже цілий полк солдатів. Тости не закінчувалися. Дитячий стіл був накрытий окремо. І що вже того лимонаду ми понапивались і морозива, цукерок та різних грузинських ласощів понаїдалися – од пуза!

Коли я бігав на хвилину додому (перевірити, чи замкнув сарай, де була наша "таємниця"),

я бачив, як вулицею проїхав на машині отець Гога. Напевне він відчував себе самотнім. А той вираз "темна вода во облацех" дід мені пояснив: плутана, незрозуміла справа. Цією фразою отець Гога хотів натякнути, що він погано розуміється на моторі свого "Москвича". Весілля почали гуляти в обід. Але ми з Павлушею чекали смерку. "Таємницю" приторочили до багажника, сіли на велосипеди і поїхали у поле, що за садом, де весілля. Почали запускати. Я мчав на велосипеді, стискаючи у руці катушку, а Павлуша біг позаду, підтримуючи його. Аж от нарешті злетів, знявся й пішов-пішов. Все вище й вище вгору... Ліхтар, який світився, і на якому з трьох боків писало: "Слава Галині Сидорівні!", "Бажаємо щастя!", "Не забувайте нас!". А з четвертого боку щасливо усміхався чорновусий красень лейтенант, якого намалював Павлуша. А я придумав "електрифікацію", і ліхтар світився. Ми були щасливі. Наш сюрприз удався. Він світився високо в небі, і його бачили усі. Згодом змія треба було згорнути. Але був вітер. Нас тягло по полю, наче собачат на мотузці. І раптом...змій загорівся. Він був із сухих дерев'яних планок, обклеєних цупким папером. Долітаючи до землі, він уже палав, мов величезний смолоскип. Він з тріском упав на землю, розсипав іскри. І враз земля спалахнула і загорілася навколо нього. Це ж на узліссі! Там же лежить скошене сіно, яке ще не згребли! Із тріском займалися кущі на узліссі. Я кинувся просто у вогонь, топчучи його ногами і збиваючи полум'я піджаком. Павлуша був без піджака, у самій сорочці. Він кинувся до кущів, рвонув кілька гілок з листям і ними став збивати вогонь. Ніхто не знав, що тут коїться... Добре, що прибігла Гребенючка. Утрюх справа пішла краще. Вогонь почав потроху відступати. І от усе скінчено.

Знеможені, ми посідали на землю і сиділи мовчки. Обличчя в нас були закіптюжені, попалений одяг звисав клаптями. Я глянув на Гребенючку і усміхнувся. А вона таки молодець.

Я думав, що ми з Павлушею будемо дружити найміцнішою, найвірнішою дружбою і станемо солдатами.

Ну, а... Ганька? Гребенючка? Ну, що ж, хай буде й Ганька!

Стислий переказ по розділам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.